

STICHTING MARRES, HUIS VOOR HEDENDAAGSE CULTUUR
TE MAASTRICHT

Jaarrapport 2019

INHOUDSOPGAVE	PAGINA
ACCOUNTANTSRAPPORTAGE	
Resultaat	3
Financiële positie	4
JAARVERSLAG VAN HET BESTUUR	
Bestuursverslag over 2019	6
JAARREKENING	
Balans per 31 december 2019	7
Exploitatierekening 2019	9
Algemene toelichting	12
Toelichting op de balans per 31 december 2019	15
Toelichting op de exploitatierekening 2019	20
WNT-Verantwoording 2019	24
Analyse van verschillen tussen realisatie en begroting	26
OVERIGE GEGEVENS	
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	29

RESULTAAT

Vergelijkend overzicht

Het resultaat over 2019 bedraagt negatief € 1.000 tegenover € 20.000 over 2018. De resultaten over beide jaren kunnen als volgt worden samengevat:

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018	Vershil realisatie 2019-2018	Vershil realisatie- begroting 2019
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Baten	1.054	1.032	1.051	3	22
Beheerlasten					
Beheerlasten personeel	384	328	340	44	56
Beheerlasten materieel	205	264	229	(24)	(59)
	<u>589</u>	<u>592</u>	<u>569</u>	<u>20</u>	<u>(3)</u>
Activiteitenlasten					
Activiteitenlasten personeel	143	203	168	(24)	(60)
Activiteitenlasten materieel	322	237	293	29	85
Totaal lasten	<u>465</u>	<u>440</u>	<u>461</u>	<u>5</u>	<u>25</u>
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	0	0	21	(22)	0
Financiële baten en lasten	(1)	0	(1)	1	(1)
Exploitatieresultaat	<u>(1)</u>	<u>0</u>	<u>20</u>	<u>(21)</u>	<u>(1)</u>

FINANCIËLE POSITIE

Uit de balans is de volgende financieringsstructuur af te leiden:

	31-12-2019		31-12-2018	
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
Beschikbaar op lange termijn:				
Reserves en fondsen	46		47	
Langlopende schulden	<u>3</u>		<u>3</u>	
		49		50
Waarvan vastgelegd op lange termijn:				
Materiële vaste activa		12		14
Werkkapitaal		<u>37</u>		<u>36</u>
Dit bedrag is als volgt aangewend:				
Vorderingen	100		64	
Liquide middelen	<u>23</u>		<u>95</u>	
		123		159
Af: kortlopende schulden		86		123
Werkkapitaal		<u>37</u>		<u>36</u>

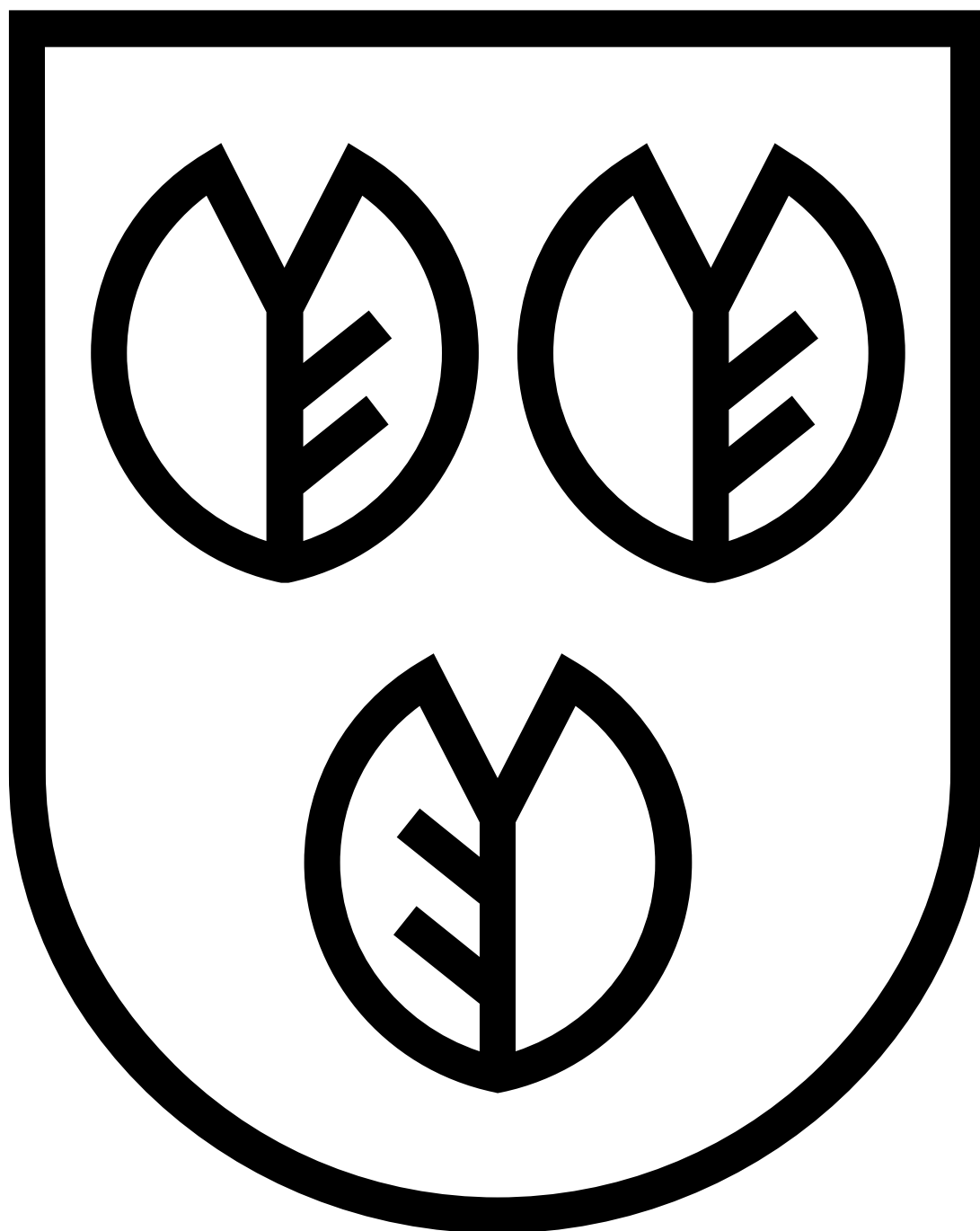
BESTUURSVERSLAG

Stichting Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur, Maastricht

BESTUURSVERSLAG OVER 2019

Voor het bestuursverslag 2019 wordt verwezen naar volgende pagina's.

Jaarverslag
2019

Marres
Huis voor Hedendaagse Cultuur

1. **Bestuursverslag** p.3
2. **Overzicht tentoonstellingen en activiteiten 2019** p.12
3. **Tentoonstellingen Marres** p.14
4. **Publieksprogramma** p.19
5. **Overige activiteiten** p.20
6. **Educatie** p.22
7. **Publiek & Inclusie** p.24
8. **Communicatie & Marketing** p.25
9. **Prestatieoverzicht** p.28
10. **Exploitatiebegroting & financiële positie** p.29
11. **Raad van Toezicht, directie en medewerkers** p.30
12. **Bijlage publiciteitsuitingen** p.35

1. Bestuursverslag

Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur, is een internationaal georiënteerde presentatie-instelling waar hedendaagse kunst in de breedste zin van het woord wordt onderzocht door middel van tentoonstellingen, workshops, publicaties en een rijk publieks- en educatieprogramma. Marres is gevestigd in een historisch woonhuis in Maastricht en onderscheidt zich van andere presentatie-instellingen voor hedendaagse kunst door zijn interdisciplinaire focus op de werking van de zintuigen, de taal van het lichaam en de nadruk op ervaring. Met deze focus viert Marres de diversiteit van de kunstproductie, biedt het makers de kans om hun praktijk wezenlijk te verdiepen en slaat het een brug tussen de hedendaagse kunst en alledaagse ervaring.

Met de aandacht voor de zintuigen bereikt Marres een divers publiek dat oprecht betrokken raakt bij het werk en de denkprocessen van kunstenaars van nu. Om het publiek goed welkom te heten, besteedt Marres veel aandacht aan het onthaal van bezoekers en het trainen van hosts. Zo biedt Marres een ambitieus programma in een intiem huis voor kunstenaars én publiek.

In 2019 heeft Marres 17.708 bezoekers ontvangen, deels in huis en deels bij projecten op locatie. 3.781 hiervan waren leerlingen van het voortgezet onderwijs, 346 leerlingen in het primair onderwijs en ruim 1.000 studenten uit het hoger onderwijs.

PROGRAMMA

Marres heeft in de afgelopen jaren bekendheid gekregen met zijn immersieve tentoonstellingen. Deze tentoonstellingen bestaan uit een enkel werk dat Marres vult en de bezoeker onderdompelt in een ervaring. Voor het maken van deze tentoonstellingen wordt aan kunstenaars alle mogelijke artistiek-inhoudelijke en praktische begeleiding geboden om hun visie en het huis op elkaar aan te laten sluiten. Het huis vormt namelijk niet slechts een kader voor het werk, maar maakt er met zijn intieme sfeer en verscheidenheid aan kamers onderdeel van uit. Tussen de uitnodiging en de realisatie van de tentoonstelling liggen gemiddeld twee jaar van dialoog, voorbereiding en bouwen. Elke tentoonstelling geeft Marres een nieuwe betekenis en gevoel. Het huis krijgt een nieuwe indeling of orde, titelbordjes ontbreken en werken strekken zich uit door de kamers van het huis van beneden naar boven. De grote opdracht en een flink budget stellen de kunstenaars in staat om — weg van de markt — te experimenteren met schaalvergroting, nieuwe materialen en de zeggingskracht van hun werk. Bij iedere tentoonstelling wordt een cahier geproduceerd waarin de procesgang van de tentoonstelling met beelden en een interview met de kunstenaar(s) staat gedocumenteerd.

In 2019 stelde Marres het huis centraal in een reeks uitzonderlijke interdisciplinaire en performatieve tentoonstellingen: *The Floor is Lava* van de Nederlandse beeldend kunstenaars Sander Breure en Witte van Hulzen, *Museum Motus Mori* van de Duitse choreograaf Katja Heitmann en *The Waves* van de Noorse componist Espen Sommer Eide. In november stelde Marres zijn huis open voor FASHIONCLASH en de Toneelacademie, die met een zeer gevarieerd performance-programma het hele huis bespeelden. Het jaar werd begonnen met de zesde aflevering

van *Currents*, een tentoonstelling van de jongste generatie kunstenaars geselecteerd door opkomende curatoren. De zevende editie hiervan, gepland voor november 2019, werd uitgesteld vanwege een uitgelopen verbouwing van kunstencentrum Z33 in Hasselt. Deze tentoonstelling zal nu bij de oplevering van het nieuwe gebouw in maart 2020 worden geopend.

De drie grote tentoonstellingen, *The Floor is Lava*, *Museum Motus Mori* en *The Waves* werden allen zeer goed ontvangen in de media. *Museum Motus Mori* bracht een enorme stroom positieve reacties. Niet alleen werden er drie gastenboek gevuld met opmerkingen en ontboezemingen, er volgde ook een eindeloze stroom brieven. *The Waves* kreeg naast een behoorlijk aantal bezoekers ook veel internationale aandacht. De vinyl versie werd op radiostations over de hele wereld gespeeld. Ook de versie op spotify werd veel beluisterd.

TRAININGEN

Met negen sessies zette Marres zijn serie *Training the Senses* voort. Kunstenaars en wetenschappers, waaronder de neuroloog Laura Speed, geurexpert Saskia Wilson Brown, performer Alexis Blake en componist Aart Strootman, gaven workshops over hun vakgebieden. Sander Breure, Witte van Hulzen, Espen Sommer Eide en Katja Heitmann gaven speciale presentaties om bezoekers mee te nemen in het maakproces van hun tentoonstellingen. Festival voor nieuwe muziek Gaudeamus vroeg Marres om een speciale training op het festival te leiden. Het Pauwhof Fonds financierde de helft van de kosten van het programma.

PUBLICATIES

Marres publiceerde in 2019 twee boeken en een muziekalbum. Net voor de zomer verscheen de publicatie *On Gestures of Doing Nothing*, door Sander Breure

en Witte van Hulzen ontwikkeld bij de tentoonstelling *The Floor is Lava*. Aan het einde van het jaar lanceerde Marres de Engelse vertaling van *Maastricht: Gids voor de Zintuigen*, samengesteld door Hanne Hagens. Espen Sommer Eides album *The Waves* verscheen op vinyl en was ook te beluisteren op spotify. De publicatie *Dreaming Awake* kreeg de prijs voor Best Verzorgde boek (2018) en de German Design Award. Ook lag het op een prominente plek in de boekhandel van de Biënnale van Venetië. De Nederlandse *Gids voor de zintuigen* werd uitgekozen door de studentenjury van De Best Verzorgde Boeken (2018).

EDUCATIE

Marres organiseert ieder jaar een groot aantal activiteiten voor zeer verschillende doelgroepen. Door de nadruk op onmiddellijke ervaring zijn de activiteiten van Marres laagdrempelig en inclusief. Bezoekers komen bij Marres om kunst te bekijken en daarover na te denken. Maar steeds meer komen ze ook om hun zintuigen te gebruiken, iets te ervaren en te doen. Naast de meer conventionele previews, openingen, speciale dagen voor vrienden, sponsordiners en museumnacht activiteiten, organiseert Marres daarom ook steeds meer ook dagen voor speciale groepen en voor de buurt: sociale activiteiten in het huis, het restaurant en de tuin. Marres organiseert met Z33 een wandelingenprogramma waarmee Nederlands en Belgisch Limburg worden ontsloten. Het organiseert al zes jaar lang een performance programma voor het carnaval. Voor leerlingen uit het primair onderwijs wordt twee maal per jaar een speciaal programma georganiseerd waarbij een groot aantal klassen verdeeld over de dag bij Marres binnenkomt. Voor studenten zijn er verdiepingsactiviteiten. Marres zet zich ook in voor alleenstaande ouderen en jongeren in moeilijke gezins-situaties. Steeds meer maatschappelijke groepen en zorginstellingen, zoals de

LEVANTO zorggroep en de Stichting Oh My Mood, vragen Marres om samen trainingen te ontwikkelen.

Zoals ieder jaar ontving en begeleidde Marres in 2019 een grote hoeveelheid schoolklassen bij hun tentoonstellingsbezoek. Daarnaast bood Marres een aantal speciale programma's, zoals *peer education* projecten, stages en curriculumprogramma's op maat. In totaal bereikte Marres dit jaar bijna 4000 leerlingen van het middelbaar onderwijs. Voor het hoger onderwijs begeleidde Marres een *premium team* van MA *honors*-studenten van allerlei disciplines. Zij ontwikkelden een reeks symbolen voor zintuiglijke ervaringen en testten die bij leerlingen van het voortgezet onderwijs. Aan het einde van het jaar startte ook *Marres Extended*, een jaarlang programma waarin jongeren een aantal projecten ontwikkelen voor scholen.

TALENTONTWIKKELING

Het project *Currents* is een euregionaal talentontwikkelingsprogramma van Marres en Z33 (Hasselt, België). Kroon op het programma is een jaarlijks terugkerende tentoonstelling waarin werken worden getoond van kunstenaars die net zijn afgestudeerd aan kunstacademies in Zuid-Nederland, België en Noordrijn-Westfalen. Voor de samenstelling wordt via een *open call* een jong curatorenteam geselecteerd. Het programma, dat ook in een trainingsprogramma voor jonge curatoren en kunstenaars voorziet, is het grootste in zijn soort in Nederland en bovendien het enige met een evident internationale focus. Marres en Z33 werken voor *Currents* nauw samen met twaalf kunstacademies in de Euregio Zuid-Nederland, België en Noordrijn-Westfalen en met vaste partners zoals Kunstpodium T (Tilburg), FLACC (Genk, BE), het Mondriaan Fonds en het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie. Het programma vormde inmiddels al voor

meer dan honderd jonge kunstenaars een eerste kennismaking met de professionele kunstwereld. *Currents #7: Birds of a Feather* werd vanwege bouwperikelen bij Z33 uitgesteld tot maart 2020.

Vanwege de toenemende ontschotting en de aandacht voor performance in het programma van Marres, zal in de komende jaren ook meer naar jong talent worden gekeken in andere disciplines zoals dans en theater. Volgend jaar november vindt de eerste pilot hiervan plaats.

OVERIG

Marres bestond in 2019 twintig jaar en dat jubileum werd met verve gevierd. Postercampagnes verschenen in de stad, op de website werden wekelijks historische hoogtepunten herdacht en Marres organiseerde avonden met screenings, performances en interviews waarin de geschiedenis, positie en ook de toekomst van Marres werden bediscussieerd. Hoogtepunt was de twintigste verjaardag op 18 september 2019, die ceremonieel werd geopend door wethouder Janssen.

Marres nam in 2019 deel aan een aantal gezamenlijke projecten en evenementen in Maastricht. Marres verzorgde een reeks performances voor carnaval (met David Sternberg en Juan Pablo Plazas), ontwikkelde een educatief programma voor het jaarlijkse festival Rondje Cultuur (voorheen KOMmetje Kunst) en een serie performances voor Museumnacht Maastricht. Voor L'Art Pour Elkaar (voorheen: Kunsttour) werd een pilot van het project *De Onzichtbare Collectie* getoond. Marres opende dit jaar verder de ruimte voor studenten van de Toneelacademie om afstudeervoorstellingen te geven. Door deze activiteiten en programma's bestendigde Marres zijn positie als veelzijdig kunstencentrum in Maastricht.

PUBLIEK EN PROFIEL

Met name de immersieve tentoonstellingen van Marres trekken doorgaans tussen de twee en driemaal zoveel publiek als reguliere tentoonstellingen. Ongeveer 30% van de bezoekers komt voor het eerst. Omdat er geen individuele werken worden aangegeven en de scenografie de grenzen tussen het werk en het huis vertroebelt, ervaren bezoekers de tentoonstellingen vaak als een landschap waarin ze dwalen. In veel gevallen voelen ze ook verwarring over hun rol in dat landschap. Zijn ze toeschouwers, deelnemers misschien? Niet gewend aan het gebruikelijke kunst-discours, zijn bezoekers soms verrast, een enkele keer kwaad, maar vaak ook verrukt. Ze voelen zich aangetrokken tot kunstprojecten die ze kunnen ervaren, ook zonder dat ze het discours eromheen begrijpen of tot zich willen nemen. Ze hebben enorme waardering voor de wijze waarop ze geprikkeld worden de eigen waarneming te verbinden met hun directe (analoge) omgeving en vervolgens hun ervaringen te delen met anderen. De reacties tonen aan dat bezoekers oprecht betrokken raken bij het werk en de denkprocessen van kunstenaars van nu. Ook laten ze zien dat de tentoonstellingen hen stof tot nadenken bieden. Thema's zoals de biografie van het eigen lichaam (Katja Heitmann), de geluidsgeschiedenis van een huis (Espen Sommer Eide) en de verrijking of verarming van de zintuiglijke ervaring (alle tentoonstellingen) bieden hen nieuwe inzichten in hun dagelijks leven.

Om meer inzicht te krijgen in de demografie van zijn bezoekers, verzamelt Marres bezoekersinformatie door middel van publieksenquêtes. Hieruit blijkt dat Marres doorgaans een gevarieerd publiek aantrekt. In 2019 was gemiddeld 55% van de bezoekers jonger dan 40 jaar. Circa 30% komt uit de Randstad, 40% uit Limburg en de rest uit overige Nederlandse provincies, België en Duitsland. De man/vrouw verdeling ligt

doorgaans op 35–40% man en 60–65% vrouw. Marres heeft dit jaar in vergelijking met voorgaande jaren meer groepen mogen ontvangen, variërend van primair onderwijs, voortgezet onderwijs, universiteiten en hogescholen tot bedrijven.

De meeste bezoekers van Marres zijn middelbaar of hoger opgeleid. Een belangrijke groep voor Marres wordt gevormd door kunstprofessionals, critici, docenten van kunstacademies, universiteits- en museummedewerkers die als schakel tussen Marres en een breder professioneel publiek fungeren. Daarnaast trekt Marres een grote hoeveelheid leerlingen en studenten. Marres trok ook in 2019 substantieel nieuw publiek voor zijn programma. Bij *Museum Motus Mori* bleek meer dan 50% van de bezoekers nog niet eerder in Marres te zijn geweest.

Het publieksbereik is overigens veel groter dan de bezoekersaantallen aangeven. Een aanzienlijk publiek kijkt mee via de website (213.843 bezoeken) en sociale media (kleine 10.000 volgers in totaal, waarvan 44% jonger is dan 35 jaar op Facebook en 53% jonger dan 35 jaar op Instagram).

NIEUW PUBLIEK

In 2019 werden de voorbereidingen getroffen voor een campagne voor publieksverbreding, waarbij het team in een reeks *brainstorms* nadacht over het bereiken van nieuw publiek. Naast de leden van de in 2014 opgerichte Vriendenkring, de buurt en deelnemers aan specifieke wijkprogramma's, worden nieuwe groepen jongeren, ouderen, leerlingen in het primair onderwijs en asielzoekers bereikt met een reeks nieuwe programma's, waarvan de eerste *De Onzichtbare Collectie* aan het einde van het jaar werd genomineerd voor de Museumeducatieprijs. De nadruk op publieksverbreding zal ook een

belangrijke rol spelen in de aanvraag bij de Raad voor Cultuur in de komende cultuurperiode 2021–2024.

PARTICIPATIE EN INCLUSIE

Marres' doelstellingen sluiten aan bij uitgangspunt 2 van het Collegeprogramma 2019–2023: Vernieuwend Verbinden van de Provincie Limburg. Marres onderschrijft het streven naar een inclusieve, open en participatieve samenleving en zet zich in voor een breed publiek, waarin de diversiteit van de Limburgse populatie wordt weerspiegeld en extra aandacht is voor kwetsbare groepen. In oktober 2019 ondertekende Marres het Charter Diversiteit, waarmee het aangeeft zich bewust en actief in te zetten om diversiteit en inclusie op de werkvloer te bevorderen.

Participatie en inclusie vormen een vast agendapunt op de wekelijkse teamagenda van Marres. Hierin wordt besproken welke programma's kunnen worden georganiseerd en ook hoe slimme samenwerkingsverbanden kunnen worden aangegaan om nieuwe bezoekers binnen te halen en – misschien wel belangrijker – hen onderdeel te maken van het sociale weefsel waarin Marres functioneert. Het artistieke programma van Marres zoekt steeds diverse perspectieven, die in het afgelopen jaar vooral tot uiting kwamen in het veelkleurige *Currents*, *Training the Senses* en de nieuwe performance en educatieve programma's. Daarnaast organiseert Marres ook steeds meer publieksactiviteiten voor mensen die niet zo gemakkelijk bij Marres naar binnen wandelen. Een paar jaar geleden is Marres begonnen met het organiseren van buurtbijeenkomsten, waarbij wijkgenoten werden uitgenodigd om met een borrel de tentoonstelling te komen bekijken. Dit jaar startte Marres met een dag voor de buurt waarbij de straat werd afgezet, het huis werd opengezet en er gesprekken werden gevoerd over

het welzijn van de bewoners. Marres verzorgde verder samen met Kumulus het programma '*Boost Your Talent*' voor vmbo- scholieren uit uiteenlopende milieus. Verder werd een inventarisatie gemaakt van wijkverenigingen, meer aandacht besteed aan het primair onderwijs en samengewerkt met de asielcentra van Heerlen en Maastricht. Behalve met Kumulus werkt Marres ook structureel samen met Stichting de Vrolijkheid ten behoeve van doelgroepen die relatief ver van het culturele aanbod afstaan.

ONDERNEMERSCHAP EN RELATIEBEHEER

Marres vergrootte in het afgelopen jaar zijn netwerk en wierf extra gelden uit diverse bronnen. Naast inkomsten uit de entree ontving Marres gelden van de Vrienden, merchandise, particuliere sponsoring, pacht van Marres Kitchen en lokale en (inter)nationale fondsen, zoals (lokaal) De Sint Clemens Stichting en Stichting Kanunnik Salden/Nieuwenhof en (internationaal) het Mondriaanfonds, Fonds21, het BankGiro Loterij Fonds en het Vlaams-Nederlands huis deBuren (in het kader van de regeling Grensverleggers). Voor *The Floor is Lava* voerde Marres een succesrijke crowdfunding campagne samen met Voordekunst.

VRIENDEN

De in het najaar van 2014 opgerichte Vriendenkring met mensen uit het maatschappelijke middenveld – universiteit, horeca, professionals – telde aan het einde van dit jaar 107 leden. Onder andere met previews en speciale acties worden in het komende jaar meer Vrienden geworven.

SAMENWERKINGEN

Er werd dit jaar samengewerkt met uiteenlopende partijen, zoals in Limburg

de Van Eyckacademie, het Bonnefantenmuseum, de Muziekgieterij, Stichting de Vrolijkheid, de Toneelacademie, FASHIONCLASH, De Nederlandse Dansdagen, Kumulus en de Universiteit Maastricht. Buiten Limburg werd gewerkt met onder meer DansBrabant (Tilburg), galerie Tegenboschvanvreden (Amsterdam), Mediamatic (Amsterdam), het Gaudeamus Festival (Utrecht), Z33 (BE), BEK (NO), SOFA Music (NO) en het Borealis Festival (NO).

CULTURELE INFRASTRUCTUUR MAASTRICHT

Het nieuwe samenwerkingsverband tussen alle Maastrichtse professionele cultuurinstellingen (voorheen KOM) organiseerde dit jaar zijn eerste opening van het culturele seizoen. Marres organiseerde voor de gelegenheid een open dag met performances van Katja Heitmann en zette de straat af voor het wijkfeest. Valentijn Byvanck is lid van het oprichtingsbestuur van dit nieuwe overleg, alsook in het oprichtingsbestuur van Museumnacht.

HET PAND MARRES

Dit jaar kwam er goedkeuring van de gemeente Maastricht om het pand Marres over te dragen aan de Stichting Strouven. Marres bereidt op dit moment een verbouwing voor die het mogelijk maakt om de groei van scholenbezoek beter te begeleiden en de bovenverdieping voor mindervaliden toegankelijk te maken. Aangezien Marres zich in een overgangsfase naar de volgende cultuurperiode bevindt en een fondsenwervingcampagne voor de verbouwing op zijn vroegst pas eind 2020 kan beginnen, hebben Marres en Strouven besloten de overdracht van het pand aan te houden tot einde 2020.

FINANCIËN

Marres heeft in 2019 een resultaat van negatief € 948 gerealiseerd (begroot voor 2019: nihil). Het jaar 2018 werd afgesloten met een positief resultaat van € 20.494.

De totale baten 2019 bedragen € 1.053.978 (begroot € 1.031.725). De hogere gerealiseerde baten 2019 ad € 2.253 ten opzichte van de begroting zijn vooral het gevolg van de loon- en prijsbijstellingen van de structurele subsidie van OCW.

Uit de exploitatierekening 2019 blijkt dat de directe inkomsten een dalende trend laten zien ten opzichte van de begroting. De totale bijdragen uit private middelen laten echter een tegenovergestelde ontwikkeling zien. De reden hiervoor is dat de extra inkomsten die Marres bij een crowdfundingactie ontving niet bij de totale directe inkomsten worden verantwoord, maar bij de private fondsen. Voor het totaal van directe en private inkomsten constateren we een daling van € 15.912. Het totaalbedrag aan eigen inkomsten bedraagt in 2019: € 193.263, zijnde 22,8% van de totale structurele subsidies.

De overige directe inkomsten hebben vooral betrekking op de verkoop van merchandise en boeken. Door de tegenvallende boekverkoop is dit cijfer achtergebleven bij de verwachting.

De over 2019 gerealiseerde indirecte opbrengsten bedragen € 28.478 en bestaan uit huuropbrengsten alsmede opbrengsten voor servicekosten uit de verhuur van een deel van het huis aan de exploitant van het restaurant Marres Kitchen. De realisatie ligt in lijn met de begroting voor 2019.

Beheerslasten personeel en materieel (2019: € 588.724 vs begroot € 592.050)

De beheerslasten personeel en materieel laten zowel ten opzichte van de begroting voor 2019 alsmede de realisatie over 2018 geen opvallende verschillen zien.

Activiteitenlasten personeel en materieel (2019: € 465.485 vs begroot € 439.675)

De activiteitenlasten personeel laten een daling ten opzichte van 2018 zien die vooral is veroorzaakt op de post overige medewerkerskosten. In 2018 vond meer inhuur van extern personeel plaats, vooral in verband met vervanging van de productie leider. Vanaf 1 januari 2019 was weer een vaste productie-medewerker in dienst waardoor de kosten naar een normaal niveau zijn teruggebracht.

Ten aanzien van de activiteitenlasten materieel geldt dat deze op totaalniveau hoger zijn dan de begroting 2019 en realisatie 2018. Op regelniveau zien we verschuivingen die rechtstreeks samenhangen met de uiteenlopende aard van de tentoonstellingen die Marres in 2018 respectievelijk 2019 organiseerde.

Van het negatieve exploitatieresultaat 2019 zal € 518 worden onttrokken aan het bestemmingsfonds OCW 2013–2016. Dit betreft het percentage OCW subsidie ten opzichte van de totale baten gerelateerd aan het resultaat van de organisatie 2019 (negatief € 948). Het resterende bedrag ad € 430 (€ 948 minus € 518) wordt onttrokken aan de algemene reserve van de organisatie. Het bestemmingsfonds 2017–2020 muteert in het boekjaar niet en kent een niveau per 31 december 2019 van € 10.936.

BELEID BIJ TEGENVALLENDE INKOMSTEN

Marres' praktijk bergt een aantal financiële risico's. Tentoonstellingen kunnen minder inkomsten genereren dan begroot, omdat bijvoorbeeld bezoekersaantallen tegenvallen of fondsen minder bijdragen. Ook zijn er soms tegenvallers met zieke medewerkers, gebreken aan het huis of andere onverwachte kosten, waarvoor Marres weinig reserves heeft. Marres gaat hier op twee manieren mee om. De meest kostbare tentoonstellingen worden aan het begin van het jaar gepland om zo eventuele tegenvallers later in het jaar te kunnen opvangen. Voorts bevat elke tentoonstellingsbegroting posten die geschrapt of toegevoegd kunnen worden, mocht de jaarbegroting dat verlangen c.q. mogelijk maken. Indien nodig kan in de tweede helft van het jaar worden bezuinigd waarbij vanzelfsprekend wordt ingezet op behoud van kwaliteit.

RAAD VAN TOEZICHT EN DIRECTEUR

Marres heeft een Raad van Toezicht en een met het dagelijks bestuur belaste directeur-bestuurder. De Raad vergaderde in 2019 vijf keer. De directeur-bestuurder legt verantwoording af aan de Raad van Toezicht over de artistieke, organisatorische en financiële gang van zaken. Hij is benoemd voor onbepaalde tijd. De Raad van Toezicht heeft zich gecommitteerd aan de Code Cultural Governance. Net als voorgaande jaren organiseerde de Raad een zelfevaluatie alsook een evaluerend gesprek met de directeur. Arsine Nazarian trad in maart toe als nieuw lid van de Raad van Toezicht. Noor van Putte's lidmaatschap werd verlengd. Met het aflopen van de tweede termijn van de voorzitter in het vooruitzicht startte de Raad van Toezicht in 2019 een zoektocht naar een nieuwe voorzitter. In deze zoektocht nemen we de diversiteit van de Raad van Toezicht in acht. De nieuwe voorzitter zal in 2020 worden benoemd.

RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht bestond in 2019 uit: Ronald Philippart (Voorzitter), Rob Stevens (Vice-voorzitter), Noor van Putte, Roberto Lanckohr, Laurie Cluitmans, Hans Bongartz, Arsine Nazarian.

Hoofd- en nevenfuncties leden van de Raad van Toezicht van Marres in 2019 waren:

Ronald Philippart (Voorzitter)

- President van het gerechtshof 's-Hertogenbosch
- Geen nevenfuncties

Rob Stevens (Vice-voorzitter)

Nevenfuncties:

- Voorzitter Raad van Toezicht stichting philharmonie zuidnederland
- Vicevoorzitter Raad van Commissarissen Wonen Zuid, Roermond (woningcorporatie)
- Lid algemeen bestuur Stichting Het Limburgs Landschap

Noor van Putte

- Eigenaar 100% Noor
- Geen nevenfuncties

Roberto Lanckohr

- ING Adviseur Zakelijk Maastricht - Sittard

Nevenfuncties:

- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Derma Zuid BV
- Voorzitter Stichting Golf & Humor Foundation
- Bestuurder Stichting Administratie Kantoor Nicole Nulens

Laurie Cluitmans

- Conservator Hedendaagse Kunst bij het Centraal Museum
- Freelance criticus

Nevenfuncties

- Bestuurslid ArtTable
- Lid van de Reflectiegroep van Middelheimmuseum in Antwerpen
- Lid selectiecommissie Amsterdam Art Weekend

Hans Bongartz

- Directeur Corporate Development bij Eneco Groep

Nevenfuncties:

- Lid Raad van Commissarissen van LichtBlick Holding A.G. (Dld)
- Investor Board member en Non Executive Director van ONZO (VK)
- Voorzitter Raad van Commissarissen van Jedlix BV

Arsine Nazarian

- Projectadviseur Oranje Fonds
- Adviseur Art Utrecht

ROOSTER VAN AAN-/AFTREDEN

Naam	M/V	Geboorte-jaar	Functie	Datum van aantreden	Einde eerste termijn	Einde tweede termijn
Ronald Philippart	M	1958	Voorzitter	01-10-12	01-10-16	01-10-20
Rob Stevens	M	1952	Vicevoorzitter	21-12-12	21-12-16	21-12-20
Noor van Putte	V	1965	Lid	01-06-15	01-06-19	01-06-23
Roberto Lanckohr	M	1969	Lid	01-06-16	01-06-20	01-06-24
Laurie Cluitmans	V	1984	Lid	01-01-17	01-01-21	01-01-25
Hans Bongartz	M	1968	Lid	01-10-17	01-10-21	01-10-25
Arsine Nazarian	V	1979	Lid	13-03-19	13-03-23	13-03-27

PRESTATIENORMEN

Marres heeft dit jaar aan de prestatienormen van het ministerie voldaan. Het voorgenomen aantal activiteiten, de bezoekersaantallen en het eigen inkomstenpercentage zijn allemaal behaald. Daarnaast realiseerde Marres de vooraf gestelde kwalitatieve doelstellingen in zijn vierjarenplan 2017–2020. Marres breidde zijn immersieve projecten en zintuigenprogramma uit met nieuwe vakgebieden en meer aandacht voor interdisciplinariteit. Het huis ontwikkelde een manier om het talentontwikkelingsprogramma breder te trekken door met Z33 samen *Marres Currents #7* te ontwikkelen en samen met FASHIONCLASH een performance programma te hosten. Voorts vergrootte Marres zijn draagvlak bij scholen door een zorgvuldig en succesrijk *peer education* en *outreach* traject te starten. Met *Marres Extended* zullen steeds meer leerlingen en docenten hun weg naar Marres weten te vinden.

BESLUIT

De Raad van Toezicht is tevreden met de vooruitgang die Marres in 2019 heeft geboekt. De stichting heeft met een experimenteel en vernieuwend programma een breder publiek, waaronder het Maastrichtse middenveld, aan zich weten te binden. Marres heeft een reeks zeer aansprekende tentoonstellingen georganiseerd die bij zowel publiek als critici in de smaak viel. De tentoonstelling *Museum Motus Mori* was in dit opzicht opvallend: nog nooit kreeg Marres zoveel fanmail en aandacht van ontroerde bezoekers. Bij Espen Sommer Eide is het nog bijzonder om te vermelden dat zijn muziekalbum voor Marres door het gelijktijdig uitbrengen op vinyl en op Spotify internationaal wordt beluisterd.

Het komende jaar wordt gezien als een pilotjaar voor de komende cultuurperiode 2021–2024 waarin Marres bijzondere

uitdagingen zal aangaan. De Raad is hierover enthousiast en optimistisch. Met een gunstige beoordeling door de Raad van Cultuur en de medewerking van de gemeente Maastricht en de Provincie Limburg om een oplossing te vinden voor het huisvestingsprobleem, zal Marres zich meer kunnen richten op zijn kerntaken: het begeleiden van jonge kunstenaars en curatoren in hun talentontwikkeling, het openen van nieuwe vergezichten voor kunst- en museumprofessionals, het creëren van nieuw discours, het faciliteren van nieuwe richtingen in het werk van kunstenaars, het scheppen van een internationale omgeving en netwerk voor Nederlandse kunstenaars en professionals en wat hierin verdisconteerd ligt en misschien wel het allerbelangrijkste: het mogelijk maken van de productie van kunst.

De ondersteuning door het Ministerie van OCW, de gemeente Maastricht en de Provincie Limburg is daarbij essentieel, niet alleen voor Marres' eigen toekomst, maar ook voor het gevarieerde aanbod van de internationale hedendaagse kunst in Nederland.

Valentijn Byvanck
Directeur-bestuurder

2. Overzicht tentoonstellingen en activiteiten 2019

<u>14-12/10-02</u>	<u>Marres Currents #6: Good Intentions</u>
12-01	<i>Currents</i> , performance programma
10-01	Nieuwjaarsborrel culturele instellingen
24-01	<i>Get a Grant</i> , MAFAD, bijeenkomst met het Mondriaanfonds en het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie
29-1/27/2	Premium Studenten sessies
31-01	Workshop <i>Crowdfunding Voordekunst</i>
02-02	Rondleiding gidsen Z33
10-02	Finissage <i>Currents</i>
12-02	Voorstelling Sophie Kramer (Toneelacademie)
19-02/26-02	<i>Toon je Talent</i> (met Kumulus)
23-2/28/9	Wekelijkse bijeenkomsten <i>peer education</i>
26-02	Participatie workshop, stichting Doen
02-03/03-03	<i>Carnaval – performance Waasricht</i> door Juan Pablo Plazas en David Bernstein
<u>17-03/04-08</u>	<u>The Floor is Lava</u>
15-03	Sponsordiner <i>The Floor is Lava</i> met afterparty in Student Hotel
16-03	Opening <i>The Floor is Lava</i> , openingshandeling verricht door burgemeester van Maastricht Annemarie Penn-te Strake
19-03	Rondleiding + gesprek The Royal Art Academy (Londen)
21-03	Buurtborrel
23-03	Bezoek minister Van Engelshoven + diner met Provincie Limburg, gemeente Maastricht, Mondriaanfonds, Raad voor Cultuur
12-04	Museumnacht met performances van Woody Laurens en anderen, Eye-I en vertoning 'I love you baby bear'.
17-04	<i>Training the Senses: Museum Motus Mori</i> , met Katja Heitmann
01-05	<i>Training the Senses: Staging an Ordinary Day</i> , met Sander Breure & Witte van Hulzen
12-05	Stichting Met je Hart: participatie-activiteit voor ouderen
15-05	Evenement Rotary Club Maastricht
28-05	Borrel Museumnacht
29-05	<i>Training the Senses: Beyond Taste</i> , met Katja Gruijters en ArtEZ Product Design Arnhem
30-05	<i>Training the Senses: Authentic Movement</i> , met Alexis Blake

01-06/04-08	<i>No Ordinary Picnic</i> (picknicks in de tuin van Marres)
07-06	Vrijwilligersborrel
12-06	<i>Training the Senses: Sounds of Homes & Cities</i> , met Elise 't Hart, Soundtrackcity, Annelies Jacobs en Marc Alberto
19-06	Diner Raad van Toezicht + team Marres
07-07	<i>Struinen in de Tuinen</i> , muziekprogramma in de tuin van Marres
04-08	Finissage met boekpresentatie <i>On Gestures of doing Nothing</i> , Sander Breure en Witte van Hulzen
09-08/10-08	Zomerparkfeesten Venlo
29-08	Presentatiedag <i>Currents #7</i>
31-08	Parcours + Straatfeest/Opening-Cultureel Seizoen
31-08/01-09	Bruis Festival
05-09	<i>Training the Senses: Sounding Bodies</i> , met Aart Strootman
06-09	<i>Training the Senses: Sounding Bodies</i> , Gaudeamus Festival, Utrecht
<u>13-09/27-10</u>	<u>Museum Motus Mori</u>
13-09	Opening <i>Museum Motus Mori</i>
14-9/19/10	<i>Boost Your Talent</i> , met Kumulus
15-09	Wandeling Sanne Vaassen
18-09	Feest 20 jaar Marres
23-10	<i>Training the Senses: Smell Dating</i> , met Klara Ravat en Anna D'Errico
30-10/27-11	Rondje Cultuur (voorheen KOMmetje Kunst)
27-10	Finissage <i>Museum Motus Mori</i>
01/03-11	FASHIONCLASH Performance House
14-11	<i>Training the Senses: Building Music</i> , met Espen Sommer Eide, Marie Kvien Brunvoll en Martin Taxt
<u>16-11/02-02-20</u>	<u>The Waves</u>
15-11	Opening <i>The Waves</i>
01-12	Wandeling Sanne Vaassen
03-12	Levanto Zorggroep: Participatie-activiteit
19-12	Booklaunch <i>Gids voor de Zintuigen</i> Engelse vertaling

Tentoonstellingen Marres

1.

Marres Currents #6: Good Intentions
14 december 2018 — 10 februari 2019

Van 14 december tot en met 10 februari 2019 presenteerden Marres Maastricht en Z33 Hasselt samen de tentoonstelling *Currents #6: Good Intentions*. *Currents* is een jaarlijkse groepstentoonstelling met werk van recent afgestudeerde kunstenaars van academies in België, Duitsland en Zuid-Nederland. De tentoonstelling wordt ingebed in een ruimer begeleidingstraject waarin training, netwerken en professionalisering centraal staan. Met *Currents* bouwen Marres en Z33 een platform voor startende kunstenaars en curatoren, om zo bij te dragen aan een internationale infrastructuur voor talentontwikkeling.

TENTOONSTELLING

Currents #6: Good Intentions werd samengesteld door een curatorenteam, bestaande uit Marian Cousijn, Anne Ruygt en Bertan Selim. Zij selecteerden werk van zeventien opkomende kunstenaars afkomstig van academies in België, Nederland en Duitsland. Onder de titel *Good Intentions* werden persoonlijke verhalen en politieke statements samengebracht rond thema's als identiteit, jeugd en culturele tradities. De tentoonstelling omvatte fotografie, video, installatiekunst, performance, grafiek en sculptuur. *Good Intentions* kreeg een aantal lovende recensies waaronder in MetropolisM, H art Magazine, Mister Motley en Zwart Goud.

PUBLIEKSPROGRAMMA EN TRAININGEN

Als onderdeel van het programma werd op de dag voor de opening een presentatiedag voor de deelnemers (getraind op locatie in Marres en Z33) georganiseerd. De dag werd druk bezocht door studenten van vooral opleidingen in Maastricht, Den Bosch, Breda en Genk. Vlak na de opening hoste de Maastrichtse academie met medewerking van het

Mondriaanfonds en het Stimuleringsfonds een drukbezocht *Get-a-Grant*-event op de academie in Maastricht. Gedurende de tentoonstelling waren er tal van activiteiten, zoals performances van Pavel Balta en Nasrin Tork en een drukbezochte finissage.

GEGEVENS

Curatoren: Marian Cousijn, Bertan Selim en Anne Ruygt
Kunstenaars: Elena Aya Bundurakis (KASK Antwerpen), Pavel Balta (PXL-MAD School of Arts Hasselt), Jonas Brinker (Staedelschule Frankfurt), Liesel Burisch (Staedelschule Frankfurt), Sjoerd Houben (KASK Gent), Nimrod Karmi (Staedelschule Frankfurt), Susanne Khalil Yusef (AKV|St. Joost Den Bosch), Yorgos Maraziotis (KASK Antwerpen), Kim Nuijen (AKV|St. Joost MA Fotografie Den Bosch), Eric Patel (AKV|St. Joost MA Fotografie Den Bosch), Pati Petrykowska (LUCA School of Arts Brussel), Constance Proux (KASK Gent), Anna Rubbens (LUCA School of Arts Gent), Alexey Shlyk (KASK Antwerpen), Bert Snaterse (MAFAD Maastricht), Nasrin Tork (KASK Gent) en Joris Verleg (AKV|St. Joost Breda)
Grafische vormgeving cahier en uitingen: Pati Petrykowska (LUCA School of Arts Brussel)
Fotografie: Gert-Jan van Rooij
Films: 18 korte films over de kunstenaars en de curatoren door Marie Lormeau (Reeled in)
Partners: Z33, Maastricht Academy of Fine Arts and Design (MAFAD), AKV|St. Joost Breda en Den Bosch, MAD Faculty Hasselt en Genk, LUCA School of Arts Brussel
Nieuwe werken: 3
Extra inkomsten: Mondriaanfonds, Grensverleggers
Bezoekersaantal (vanaf 1 januari 2019): 1.036

2.

The Floor is Lava

17 maart 2019 – 4 augustus 2019

Van 17 maart tot en met 4 augustus 2019 presenteerde Marres de tentoonstelling *The Floor is Lava*. Het kunstenaarsduo Sander Breure & Witte van Hulzen maakte Marres het decor voor een theatrale tentoonstelling met sculpturen en geboetseerde portretten van mensen in alledaagse omgevingen. Bezoekers kwamen Marres binnen over een plat dak, waar een aantal solitaire beelden stonden tussen wat kiezels, zwerfvuil, een verloren airconditioner en een plas water. Boven vonden bezoekers een kamer waarin een uit beton gegoten figuur in de bank verzonken naar TV leek te kijken. De kamer ernaast toonde een grote hoeveelheid keramische portretten die de expressie van de televisiekijker als een reeks tronieën voorstelde. In de grote zaal toonden de kunstenaars een beeldengroep van sculpturen die het verhaal van de gevolgen van een diefstal toonden. Elk van de vier werken in de tentoonstelling vertelde een eigen verhaal. De werken samen creëerden een atmosfeer van een naargeestige samenleving, waarin beeldvorming en de obsessie met (bewegend) beeld tot ongeluk en vervreemding leidt.

De titel was ontleend aan een kinderspel, waarin deelnemers op afroep onmiddellijk hun voeten van de vloer moeten halen en een houding aannemen, alsof ze versteend zijn, zoals standbeelden. Het vloeibare karakter van de vloer suggereerde een extra betekenis van een wereld waarover we geen controle hebben, van vervagende gedeelde normen en een toekomst die onzeker is. De figuren bevolkten het podium dat overblijft wanneer alle vaste waarden zijn verdampt.

Er verschenen lovende recensies in De Volkskrant, Mister Motley, Dagblad De Limburger, Metropolis M, THEMA en Het Museumtijdschrift.

PUBLICATIE

Bij de tentoonstelling verscheen de publicatie *On Gestures of Doing Nothing*, gemaakt door Sander Breure & Witte van Hulzen. De publicatie werd ontwikkeld in samenwerking met kunsthistoricus en curator Arnisa Zeqo, fotograaf Petra Stavast en vormgever Elisabeth Klement. Marres en Roma publications gaven het boek uit. Sander Breure & Witte van Hulzen presenteerden de publicatie in Marres op zondag 4 augustus tijdens de finissage van *The Floor is Lava*. Verder vonden er presentaties plaats op 7 september bij Tegenboschvanvreden en 30 oktober bij Rongwrong, beide in Amsterdam.

PUBLIEKSPROGRAMMA

Op 1 mei vond *Training the Senses: 'Staging an Ordinary Day'* plaats waarin Sander Breure en Witte van Hulzen deelnemers trainden om gedetailleerde observaties van alledaagse handelingen en gebeurtenissen te vatten in film, performance en schrift. De training draaide om de voorstelling *How can we know the dancer from the dance?* die de kunstenaars eerder maakten op Utrecht Centraal. De resultaten van deze observaties, in tekst, video en voorstellingen, werden na afloop gedeeld. De afdeling educatie ontwikkelde met jongeren het project *Eye-I*, mede dankzij hulp van het United World College en diverse financiers.

CROWDFUNDING

Dankzij de steun van maar liefst 122 donateurs verwierf Marres 25.000 euro voor het realiseren van *The Floor is Lava*. Marres deed de crowdfunding-campagne samen met de Stichting Voordekunst. Met het bedrag dat werd opgehaald werden de materialen en

de huur van ateliers en keramiekovens
bekostigd.

GEGEVENS

Curatoren: Valentijn Byvanck
Kunstenaars: Sander Breure & Witte
van Hulzen
Publicatie: *On Gestures of doing
Nothing* - Sander Breure, Witte van
Hulzen, teksten: Arnisa Zeqo, Pietje
Tegenbosch, fotografie: Petra Stavast,
vormgeving: Elisabeth Klement,
uitgevers: Marres & Roma publications
Grafische vormgeving cahier en uitingen:
Ayumi Higuchi
Fotografie/Video: Gert Jan van Rooij,
Rob van Hoorn, Bram Rusman
Partners: Tegenboschvanvreden
Nieuwe werken: 1 (totaalwerk)
Extra inkomsten: Fonds 21, het BankGiro
Loterij Fonds en het Mondriaan Fonds,
Sint Clemens Stichting, Kannunik Salden,
Fonds voor Cultuurparticipatie, Jij Maakt
Het Mee! en crowdfunding
Bezoekersaantal: 5.090

3.

Museum Motus Mori

13 september 2019 – 27 oktober 2019

De Duitse choreograaf Katja Heitmann maakte in de tentoonstelling *Museum Motus Mori* met tien dansers een museum van de uitstervende lichamelijke beweging. De tentoonstelling bestond uit drie delen. In het eerste deel interviewden dansers bezoekers over hun lichaam, het tweede deel toonde de annotaties van de interviews en in deel drie belichaamden dansers de bewegingen en gebaren van de geïnterviewden. Zes weken lang, vijf uur per dag stelden de dansers en de choreograaf zichzelf de bijzondere taak om bezoekers gevoelig te maken voor de diepe menselijkheid die in het lichaam schuilt. In choreografische beeldhouwwerken zoomde Heitmann in op de kleine menselijke motoriek en ontrafelde die in patronen, specifieke opeenvolgingen van structuren en schijnbaar eeuwigdurende loops. Maar het draaide niet alleen om het ervaren van de dansers zelf. De tentoonstelling bevatte ook twee interviewruimtes, waar bezoekers hun persoonlijke bewegingen aan het museum konden doneren. De partituur (notatie) van die bewegingen werden getoond in de archiefkamer van de tentoonstelling. Zo ontstond er een volledige cyclus van doneren, noteren en het tonen van een museum waarin elke spier de kwetsbaarheid van het menselijk bestaan onderstreepte.

Het project werd lovend ontvangen door zowel publiek als media. Bezoekers schreven het gastenboek vol met liefdesbetuigingen en stuurden daarnaast ook fanmail. Naast grote aantallen recensies op Facebook en Instagram, verschenen er ook lovende recensies in de NRC, de Groene Amsterdammer, Tubelight, het Brabants Dagblad, het Museumtijdschrift, RTV Maastricht en de Theaterkrant.

PUBLIEKSPROGRAMMA

Katja Heitmann en een selectie van de dansers verzorgden een intensieve sessie voor *Training the Senses* op 17 april. Op 31 augustus openden ze het culturele seizoen met een volle dag repetitiesessies. Voor de Nederlandse Dansdagen organiseerde Marres speciale programma's in de eerste week van oktober. Met Kumulus ontwikkelde de educatie-afdeling een speciaal programma over dans en beweging voor jongeren.

GEGEVENS

Curator: Valentijn Byvanck
Kunstenaar: Katja Heitmann
Publicatie: Cahier met een interview van Katja Heitmann
Grafische vormgeving cahier en uitingen: Ayumi Higuchi
Fotografie: Hanneke Wetzer, Rob van Hoorn
Film (ter promotie van het bewegings-interview): Heleen Schalkwijk
Film: Hanneke Wetzer
Partners: Dansbrabant
Nieuwe werken: 1
Extra inkomsten: Het BankGiro Loterij Fonds, Fonds 21, Fonds Podiumkunsten, de provincie Noord-Brabant en de gemeente Tilburg
Bezoekersaantal: 2.660

4.

The Waves

15 november 2019 – 2 februari 2020

Geïnspireerd door de roman *The Waves* van Virginia Woolf, maakte de Noorse componist Espen Sommer Eide een gelijknamig ruimtelijk muziekalbum voor Marres. In het voorafgaande jaar aan de opening van *The Waves*, tussen de lopende tentoonstellingen door, werd in de verschillende ruimtes van het huis van Marres opgetreden door Espen Sommer Eide, zanger Mari Kvien Brunvoll en tubaspeler Martin Taxt. Jochem Vanden Ecker werd uitgenodigd om het gehele proces te documenteren. De muziekstukken voerden de bezoekers kamer voor kamer door het gebouw, de schaduwen van de optredens volgend, waarbij de geschiedenis van de desbetreffende ruimten voelbaar werd gemaakt in een reeks overlappende lagen, verwijzend naar de stemmen in de roman van Woolf.

De tentoonstelling kreeg lovende recensies in onder andere De Volkskrant, Metropolis M en Mister Motley. *The Waves* werd eveneens uitgebracht op vinyl en internationaal beluisterd op Spotify.

PUBLIEKSPROGRAMMA

Op 14 november 2019 verzorgden Espen Sommer Eide, Mari Kvien Brunvoll en Martin Taxt een sessie van *Training the Senses*. Voor deze gelegenheid werd een speciale podcast gemaakt.

GEGEVENS

Curator: Valentijn Byvanck
Kunstenaars: Espen Sommer Eide (NO), Martin Taxt (NO), Mari Kvien Brunvoll (NO), Jochem Vanden Ecker (BE)
Publicatie: cahier, met een interview met Espen Sommer Eide
Grafische vormgeving cahier en alle uitingen: Ayumi Hitachi
Fotografie cahier: Jochem Vanden Ecker
Fotografie tentoonstelling: Gert-Jan van Rooij
LP: SOFA Music (met een boekje door Jochem Vanden Ecker)
Nieuwe werken: 1 (+ album)
Partners: SOFA Music
Extra inkomsten: Fonds 21, het BankGiro Loterij Fonds, het Mondriaan Fonds, Arts Council Norway, Norwegian Society of Composers, Bergen Municipality, Bergen Centre for Electronic Arts en SOFA Music
Bezoekersaantal: 1.502

Publieksprogramma

TRAINING THE SENSES

Het huis Marres biedt een gevarieerd programma gewijd aan de zintuigen, waarmee het een brug slaat tussen de kunsten en de alledaagse werkelijkheid. Daarmee beoogt Marres het veld van de kunsten open te stellen voor uiteenlopende artistieke praktijken en daarvoor steeds nieuw publiek te winnen. De artistieke ervaring wordt hierbij gepaard aan alternatieve vormen van kennisverwerving, waarin de eigen waarneming en lichaamskennis een belangrijke rol spelen. Met deze focus beweegt Marres zich op het grensvlak van kunst, wetenschap en samenleving. De interdisciplinaire benadering biedt bovendien alternatieve perspectieven voor een samenleving die zich in dit digitale tijdperk richt op beeld en verstand, waarbij de kennis — die vergaard wordt door het lichaam zelf — grotendeels buitenspel blijft.

Als onderdeel van zijn zintuigenprogramma organiseerde Marres in 2019 voor het vierde jaar op rij een reeks maandelijkse sessies getiteld *Training the Senses*. Het doel hierbij is om werkelijke ervaring over te dragen. Marres organiseert daartoe met wetenschappers, dichters, artsen, beeldend kunstenaars, parfumeurs, koks, musici en publiek een gezamenlijke *scripted improvisation*. Het publiek krijgt een actieve rol op de avonden en bepaalt steeds mede de wijze waarop de avonden verlopen.

De in totaal negen Engelstalige sessies, waarvan er vijf werden georganiseerd in een zaal naast café De Brandweer, trokken veel studenten afkomstig van uiteenlopende faculteiten van de Universiteit Maastricht, maar ook belangstellenden uit de stad. Video-maker Marie Lormeau maakte ook dit jaar korte filmverslagen die een indruk geven van de avonden. Daarnaast startte Marres een pilot met podcasts om een breder publiek te bereiken.

De eerste hiervan verschijnt in 2020. Marres werkte opnieuw samen met een reeks instellingen, zoals de afdeling Food Design van ArtEZ (onder leiding van Katja Gruijters die een eigen training voorbereidde), medewerkers en hoogleraren van de Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen van de Universiteit Maastricht en de netwerkgroep The Artist and the Others. Festival voor Nieuwe Muziek Gaudeamus in Utrecht verzocht Marres een training voor hen te verzorgen met Aart Strootman. Het Pauw- en Louw Fonds, dat projecten ondersteunt die kunst en wetenschap verbinden, financierde 50% van het programma.

SESSIES 2019

17/04/2019	<i>Museum Motus Mori</i> , met Katja Heitmann
01/05/2019	<i>Staging an Ordinary Day</i> , met Sander Breure en Witte van Hulzen
29/05/2019	<i>Beyond Taste</i> , met Katja Gruijters en ArtEZ Food Design Arnhem
30/05/2019	<i>Authentic Movement</i> , met Alexis Blake
12/06/2019	<i>Sounds of Homes & Cities</i> , met Elise 't Hart, Soundtrackcity, Annelies Jacobs en Marc Alberto
05/09/2019	<i>Sounding Bodies</i> , met Aart Strootman
06/09/2019	<i>Sounding Bodies</i> , met Aart Strootman en het Gaudeamus Festival Utrecht
23/10/2019	<i>Smell Dating</i> , met Klara Ravat en Anna D'Errico
14/11/ 2019	<i>Building Music</i> , met Espen Sommer Eide, Marie Kvien Brunvoll en Martin Taxt

Overige Activiteiten

Marres organiseerde in 2019 tal van activiteiten, deels gerelateerd aan tentoonstellingen, deels ook aan relatie-beheer en *outreach*. Hierna passeert een aantal activiteiten kort de revue.

Marres en carnaval 3 – 5 maart

Marres nodigde David Bernstein en Juan Pablo Plazas uit om de jaarlijkse Marres performance voor het carnaval van dit jaar te maken. Zichzelf presenterend als Slim Denken en Hayne E. Day, aka The Self Luminous Society, wandelden ze rond in Waastricht, zoals ze de stad noemden, met gereedschappen en instrumenten om de fundamenteën van hun eigen lichtvoetigheid aan te leren. Hun belangrijkste doel was het promoten van hun overtuigingen, leerstellingen en het inspireren van anderen om de zelf-verlichtende weg te volgen. Van hun avonturen wordt in 2020 een film gepresenteerd.

Museumnacht 12 april

Op vrijdag 12 april 2019 stond Maastricht op stelten tijdens de vierde editie van Museumnacht Maastricht. Het thema van deze editie was *Lost in Space*. Tijdens deze Museumnacht werden optredens verzorgd door studenten van de Toneelacademie onder leiding van Woody Laurens, demonstreerden *peer group educators* het project *Eye-I* en presenteerden Michiel Ubels met Mike Moonen de film *Carnavalsoptocht*.

Museumnacht Maastricht is een initiatief van Marres, B32, Boekhandel Domincanen, Bonnefantemuseum, Brouwerij Bosch, Bureau Europa, Centre Céramique, Drukkunstmuseum, Lumière Cinema, Museum aan het Vrijthof, Museum Sjoen Limburg, Muziekgieterij, Natuurhistorisch Museum en Van Eyck.

20 jaar Marres 3 juli en 18 september

In 2019 vierde Marres zijn twintigste verjaardag met bijzondere evenementen en een heus verjaardagsfeestje. In het voorjaar doken de curatoren Bas Hendriks en Barbara Cueto in het archief ter voorbereiding van een avond op 3 juli. Op die avond toonde Marres (oude) films, gesprekken en interviews met oude bekenden zoals Ardi Pouls en oud-directeur Guus Beumer.

Op 18 september presenteerde Marres een reeks activiteiten. 's Middags was er een gesprek over verleden, heden en toekomst van Marres met grondleggers en bekenden uit de kunstwereld, zoals Nicolette Gast, Lex ter Braak en Angelique Spaninks. De avond begon met een gezamenlijke parade van 't Vrijthof naar Marres. Daar aangekomen wachtte de groep totdat de wethouder in een *re-enactment* van de openingshandeling precies twintig jaar eerder, de sleutel van het huis naar beneden gooide. Daarna volgden in rap tempo speeches, taart en een reeks performances en concerten verspreid over de kamers van Marres. Te zien waren performances van David Helbich, Frank Koolen en Puck Vonk, optredens van de bands Echo&Seashell en LosDQ, en interviews met Gijs Frieling, Ardi Poels en Tineke Kambier. Ook werd de gehele avond beeldmateriaal tentoongesteld.

Zomer in Marres Hele maand juli

Net als voorgaande jaren organiseerde Marres weer enkele activiteiten in de tuin. In het kader van het festival *Struinen in de Tuinen* traden Maxime & Glyn op voor ca. tweehonderd mensen in de tuin van Marres. De hele zomer door werden er picknicks gehouden met mandjes van Marres, waarin behalve een lichte lunch ook zintuiglijke oefeningen

werden aangeboden, ontwikkeld door het premium team.

Op Zoek Naar de Verloren Tijd —
Sanne Vaassen
15 september en 1 december

In het kader van het wandelingen-programma dat Marres samen ontwikkelt met Z33 ontwierp Sanne Vaassen een geurwandeling door Maastricht (en buitengebieden) getiteld *Op Zoek Naar de Verloren Tijd*. De wandeling staat beschreven in een gidsje met geurextracten die de wandelaar in staat stellen om de oude stad te ontdekken aan de hand van kruiden, bloemen en extracten. De kunstenaar maakte een luxe editie voor verzamelaars. De wandeling kan het hele jaar gelopen worden. Op 15 september en 1 december werden er twee wandelingen georganiseerd onder leiding van de kunstenaar.

Bolleke op Zomerparkfeest en Buis
9 – 10 augustus en
31 augustus – 1 september

Marres en Stichting Nieuwe Helden bezochten het Zomerparkfeest in Venlo en festival Buis in Maastricht met de als soundstudio ingerichte caravan Bolleke. Ze verzamelden onder grote belangstelling erotische verhalen via interviews, voor de tentoonstelling *Yes, Please!* (opening maart 2020).

Straatfeest |
Opening Cultureel Seizoen
31 augustus

Marres opende het culturele seizoen dit jaar met voorproefjes van het komende seizoen. Katja Heitmann hield de hele middag open repetities voor *Museum Motus Mori*, Espen Sommer Eide liet een voorproefje van zijn album voor Marres *The Waves* horen en er was een boekenmarkt. Voor de gelegenheid had Marres de straat afgezet en burens

gevraagd er een heus wijkfeest van te maken. Het resultaat was een groot feest met optredens, eetkraampjes, koffie en koeken, kinderspelen en meer.

FASHIONCLASH
1 – 2 – 3 november

Marres opende voor het eerst zijn deuren voor een performance festival van FASHIONCLASH. Het hele huis werd ingenomen door een reeks performances van onder anderen Anthony van Gog, Iris Otten, Marthe Koning & Lieke van der Vegt, Wieke van Rosmalen en Princess Isatu Hassan Bangura. Voor volgend jaar ontwikkelt Marres een plan om samen met FASHIONCLASH en de Toneelacademie een gezamenlijk performance festival te hosten.

Educatie

In 2019 bouwde Marres voort aan het educatieprogramma dat verdiepende programma's gewijd aan de zintuigen naar de scholen brengt. Zoals ieder jaar ontving Marres een reeks schoolklassen voor een regulier tentoonstellingsbezoek met zintuiglijk experimenten, begeleid door kunstprofessionals. Daarnaast bood Marres *peer education* projecten, stages en curriculumprogramma's op maat. Aan het einde van het jaar werd de jongerenafdeling *Marres Extended* opgericht om *Training the Senses*-evenementen voor jongeren te ontwikkelen.

PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Marres maakte in samenwerking met docenten en scholen een reeks interdisciplinaire programma's die aansluiten op het nieuwe landelijke curriculum. Ook ontwikkelden leerlingen zelf programma's in het inmiddels beproefde concept van *peer education*. Het aantal scholen breidde zich langzaam uit naar po, vo, mbo, hbo en ook Belgische aanvragen kwamen binnendruppelen.

DE ONZICHTBARE COLLECTIE

Voor het primair onderwijs schreef Marres in samenwerking met Mediamatic in Amsterdam en Montessori Binnenstad Maastricht een projectplan genaamd *De Onzichtbare Collectie* (fase twee). Dit plan werd genomineerd voor de landelijke Museumeducatie prijs 2019. Het project krijgt in 2020 een vervolg met een stagiaire en een beperkt aantal scholen, zodat in het geval er meer subsidie van OCW komt in de periode 2021-2024, het project op een reeks scholen in het primair onderwijs kan worden uitgevoerd.

PEER EDUCATION

Bij een aantal tentoonstellingen ontwikkelde Marres dit jaar *peer education*-

programma's. Zo ontwikkelden 25 leerlingen van het voortgezet onderwijs en jongeren uit asielzoekerscentra tijdens *The Floor is Lava* voor Marres het project *Eye-I*, gewijd aan de betekenis van vrijheid. Dit project werd ingezet als programma voor op scholen tijdens het herdenkingsfestival 'Nederland 75 jaar bevrijd'. Tijdens *Museum Motus Mori* ontwikkelden jongeren van de mbo dansopleiding en dansvooropleiding middelbare school Maastricht zes weken een *peer-to-peer* dansproject. Dit resulteerde in een driedaagse dansevenement bij Marres voor jongeren in de leeftijd 12-18 jaar van asielzoekerscentra en jongeren van de dansopleiding. Marres werkte in dit project samen met de gemeentelijke cultuurbemiddelaar Kaleidoscoop en hun project *Boost Your Talent*. Tijdens *The Waves* zijn verschillende groepsbezoeken vanuit Kaleidoscoop Rondje Cultuur georganiseerd bij Marres.

Het *peer education*-project werd ondersteund door KannunikSalden en Sint Clemensstichten. Ook werden gelden geworven via de *crowdfunding*-site 'Je maakt het mee' van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

STAGE

Marres had dit jaar maar liefst 41 stagiaires van middelbare scholen. Tijdens *Marres Currents #6* liepen er verschillen leerlingen van het voortgezet onderwijs stage bij Marres, afkomstig van de internationale school, Vrije school, Ibbo, Stella Maris College, Porta Mosana College, Sint Maartens college en LVO vooropleiding dans. Ilya Malafei, die als ooit als stagiaire bij Marres begon, werd dit jaar aangetrokken als host en junior educatie medewerker.

PARTICIPATIE

De educatie-afdeling van Marres speelde een belangrijke rol in het participatieprogramma van Marres.

De samenwerking met Kumulus werd dit jaar voortgezet in programma's als *Toon je Talent VMBO*. Ook deed Marres mee aan het jaarlijkse Rondje Cultuur, waarbij het in vier dagen een reeks schoolklassen ontving. Nieuw dit jaar was de samenwerkingen met '*Boost Your Talent*' in een dansproject voor jongeren met afstand tot het culturele aanbod. De afdeling educatie werd dit jaar ook benaderd door zorgorganisaties Oh My Mood en de Levanto groep om samen trainingen te ontwikkelen.

UNIVERSITEIT, HOGESCHOOL EN MBO

Een premium-team van vijf studenten ontwikkelden vier maanden symbolen voor zintuiglijke ervaringen. Ze testten deze symbolen met scholieren in het educatieprogramma. Het onderzoek resulteerde in een boekje en een oefening op papier die werd ingestoken bij de zomerpicknick. Daarnaast zette Marres het langjarige programma met de opleiding FADE en middelbare scholen voort. Nieuw was de samenwerking met de mbo-opleiding Vista dans en mbo Helicon Stad en Mens te Tilburg. De samenwerking met mbo-scholen wordt komend jaar verder uitgebreid.

PARTNERS

IBBO (ik ben bewust onderwijs), Sint-Maartens College, Bernard Lievegoed School, Bonnefanten College, ISK Maastricht, Porta Mosana College, Stella Maris College, Graaf Huyn College, Broekland College, VMBO school Maastricht, United World College, Montessorischool binnenstad, Oda school, Vista MBO dansopleiding, Artez Nijmegen, MAFAD, FADE, Van Eyck academie, Universiteit Maastricht, CNME, Universiteit Utrecht, Stichting de Vrolijkheid, Kumulus/Kaleidoscoop, Tout Maastricht, Bonnefantenmuseum, Alicebourg (BE), Atlas College (BE)

Publiek & Inclusie

BEZOEKERSPROFIEL

Marres ontving in 2019 bijna 18.000 bezoekers. 40% van hen was afkomstig uit Limburg, 40% uit de Randstad, 10% uit de rest van Nederland en het overige deel uit het buitenland. Meer dan de helft van de bezoekers was jonger dan 35 jaar. Publieksonderzoeken geven verder aan dat jaarlijks gemiddeld 35 procent van het Marres-publiek nieuw is. Ongeveer 30% van de bezoekers zijn kunstprofessionals en nog eens 30% liefhebbers van de moderne en experimentele kunsten. Deze 60% is trouw publiek dat vaak meer dan eens per jaar naar Marres komt. De overige 40% zijn dagjesmensen en liefhebbers van specifieke onderwerpen of disciplines die in de regel een enkele keer komen. In die laatste categorie passen ook de nieuwe doelgroepen die een achterstand tot het culturele aanbod hebben en waarvoor Marres een reeks speciale *outreach*-programma's ontwikkelt.

CHARTER DIVERSITEIT

Marres' doelstellingen sluiten aan bij uitgangspunt 2 van het Collegeprogramma 2019–2023: Vernieuwend Verbinden van de Provincie Limburg. Marres onderschrijft het streven naar een inclusieve, open en participatieve samenleving, en zet zich in voor een breed publiek, dat de diversiteit van de Limburgse populatie weerspiegelt en extra aandacht geeft aan kwetsbare groepen. In Oktober 2019 ondertekende Marres het Charter Diversiteit van de Provincie Limburg, waarmee het aangeeft zich bewust en actief in te zetten om diversiteit en inclusie op de werkvloer te bevorderen.

DOELGROEPEN MET EEN AFSTAND TOT HET CULTURELE AANBOD

Participatie en inclusie vormen een vast agendapunt op de wekelijkse teamagenda van Marres. Hierin wordt besproken welke programma's kunnen

worden georganiseerd om nieuwe bezoekers binnen te halen en — misschien wel belangrijker — hen onderdeel te maken van het sociale weefsel waarin Marres functioneert. Het resultaat hiervan is een toename van programma's voor groepen die niet zo gemakkelijk bij Marres naar binnen wandelen, zoals in het afgelopen jaar voor alleenstaande ouderen en jonge moeders die aan begeleidingsprogramma's deelnemen. In sommige gevallen maakt Marres hierbij gebruik van zijn restaurant Marres Kitchen, dat door een Afghaans team wordt geleid en een zeer cultureel divers publiek trekt. Marres gelooft dat dergelijke programma's mensen het vertrouwen kunnen geven om gemakkelijker in de wereld te bewegen. De programma's functioneren goed en brengen nieuw publiek, maar Marres is zich ook zeer bewust van hun (nog) incidentele karakter. Om die reden zet Marres zwaar in op zijn educatieve programma dat inclusief is vormgegeven en een zeer diverse groep deelnemers trekt. We werken hierbij structureel samen met Stichting de Vrolijkheid (die asielzoekers bij onze programma's betrekt) en Kumulus die samen met Marres programma's ontwikkelt die zich richten op jongeren die niet gemakkelijk toegang hebben tot het culturele aanbod.

In het volgende stuk worden instrumenten van het marketingbeleid benoemd, maar het is belangrijk erop te wijzen dat veel communicatie plaatsvindt via persoonlijke kanalen: de educatieprogramma's via de scholen, de buurt via direct contact en briefjes in de bus, de *outreach*-projecten via samenwerking met allerlei maatschappelijke partijen.

Communicatie & Marketing

ALGEMEEN

Een steeds breder publiek weet Marres te vinden: jong en oud, in groepsverband of individueel, met- of zonder afstand tot het culturele aanbod, regionaal maar ook zeker internationaal. Met een sterke digitale en analoge aanwezigheid — via bijvoorbeeld postercampagnes, mond-tot-mond reclame en advertenties — is Marres inmiddels een begrip in de hedendaagse kunst en -cultuur. Niet alleen de opzichzelfstaande tentoonstellingen trekken bezoekers naar het monumentale huis, maar ook uiteenlopende evenementen als Museumnacht Maastricht, FASHIONCLASH Festival en Bruijs x Het Parcours, waarbij Marres samenwerkte met andere culturele instellingen in Maastricht.

TOENAME GROEPSBEZOEK

In de afgelopen periode tekent zich een verschuiving af van individueel naar collectief bezoek. Dit is voor een deel te danken aan de eigen werving waarmee het aantal bezoeken van scholen jaarlijks van 300 naar ruim 2000 is gegaan. Een andere oorzaak ligt in het feit dat Marres steeds meer activiteiten voor groepen organiseert, zoals buurtbijeenkomsten of events voor speciale groepen. De toeristenmarkt toont eenzelfde ontwikkeling: meer bezoekers komen groepsgewijs naar culturele bestemmingen. Marres ontwikkelt onder meer met Marketing Maastricht manieren om deze groepen beter te kunnen ontvangen.

RELATIENETWERK BESTENDIGEN

Door zijn veelzijdige programmering krijgt Marres relatief veel nieuw publiek dat voor speciale niche-activiteiten komt. Kenmerk van deze doelgroepen is dat ze in de regel pas terugkomen als dezelfde prikkel weer wordt uitgeoefend. Bezoekers voor de geluidskunst-tentoonstelling *Undertones: Sounds in Underground Maastricht* (2014),

komen bijvoorbeeld niet ook voor de tentoonstelling over creativiteit met de topkok Ferran Adria (*Notes on Creativity*, 2016), maar wel weer voor het muziekalbum *The Waves* van Espen Sommer Eide (2019). Voor *millennials* geldt hetzelfde: ze komen voor een project dat hen aantrekt, maar zijn in de regel niet trouw aan het instituut.

PROMOTIE TENTOONSTELLINGEN EN ACTIVITEITEN

De uiteenlopende aard van tentoonstellingen stimuleerde Marres om dit jaar zijn vaste publiciteitsmiddelen, ingezet om beeldende kunstprofessionals en lokaal publiek te werven, af te wisselen met aandacht voor media die andere doelgroepen bedienen. Tot de eerste groep horen bijvoorbeeld Metropolis M, Frieze, E-Flux, Week In Week Uit, en Movie Aachen. Maar ook de flyerrondes waarin horecagelegenheden, cultuurstellingen, scholen en instanties in Maastricht werden voorzien van tentoonstellings-, zomer- en herfstflyers.

Per tentoonstelling werd ook steeds onderzocht welke media en/of platformen het beste aansloten op nieuwe doelgroepen. Zo werd voor *Museum Motus Mori* onder andere geadverteerd in de VPRO gids, De Groene Amsterdammer en lokaal via RTV Maastricht om een breed publiek te werven. Voor *The Waves* werd ingezet op de experimentele en elektronische muzikkliefhebber, met advertenties in *The Wire* en *Gonzo Circus*. *The Floor is Lava* werd vooral aangeprezen via online advertenties op Facebook en Instagram, in combinatie met het zomerprogramma van Marres. Voor de twee grootste tentoonstellingen dit jaar — *The Floor is Lava* en *Museum Motus Mori* — werd ook een postercampagne ontwikkeld. Zo was Marres zichtbaar in Maastricht, Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven, maar ook over de grens in Aken. Voor *The Waves* werden posters verspreid in de binnenstad

van Maastricht. Voor *The Floor is Lava* ontwikkelde Marres in samenwerking met Voordekunst een *crowdfunding*-campagne. In totaal 122 donateurs doneerden voor deze tentoonstelling 25.000 euro.

In 2019 heeft Marres deelgenomen aan de nieuwe vorm van KOMmetje Kunst, Rondje Cultuur genaamd. Tijdens dit project zijn veel jonge bezoekers naar Marres gekomen. Deelname aan evenementen als Museumnacht en de picknick van Marres of *Struinen* heeft tot doel het bereik van Marres te vergroten en in aanraking te komen met een nieuwe groep mensen met interesse voor het programma van Marres.

DIGITALE AANWEZIGHEID

Inmiddels is Marres online goed vindbaar via verschillende platforms, waarvan de website de belangrijkste is. Net als in 2018 werd weer veel aandacht besteed aan het optimaliseren van de digitale bezoekerservaring. Aan het einde van het jaar werd er hard gewerkt aan een vernieuwde website, die beter op de nieuwe doelgroepen en huisstijl aansluit. De vernieuwde website wordt begin 2020 opgeleverd.

Marres is ook actief op sociale media; de Facebookpagina heeft ruim 7.100 likes en het Instagramprofiel ruim 2.360 volgers. De jongerenafdeling van Marres, *Marres Extended* (zie: educatie) heeft daarnaast nog een eigen Instagram-account, waar de groep zijn eigen ervaringen en perspectieven deelt. Online kan Marres veel delen via platforms als Visit Maastricht/ Maastricht Marketing, Hashtag Maastricht en Thuis in Maastricht, om zo de lokale bewoners attent te maken op nieuwe tentoonstellingen en evenementen. De promotie van educatieve evenementen, groepsbezoeken en het *Training The Senses*-programma van Marres worden vooral via sociale media gedeeld en gepromoot. Tot slot zijn er

natuurlijk ook onlinekanalen die buiten het beheer van Marres vallen, waar Marres wel genoemd wordt. Tijdens de tentoonstelling *Museum Motus Mori* hebben de kunstenaars hun eigen tentoonstelling, en daarmee Marres, veel gedeeld. Ook op websites als www.dagjeweg.nl en www.visitmaastricht.nl was Marres gedurende het jaar vindbaar.

PUBLIEKSENQUÊTES

In de eerste helft van dit jaar heeft een stagiaire onderzoek gedaan naar manieren om meer buitenlandse bezoekers te genereren. Uit dit onderzoek bleek dat het verzamelen en verwerken van bezoekersinformatie niet consequent genoeg gebeurde, waardoor er moeilijk nieuwe strategieën ontwikkeld konden worden. Halverwege het jaar is het kassasysteem uitgebreid met een extra tool die de postcode vereist bij elke bezoekersregistratie in het systeem. Ook kunnen het geslacht en een geschatte leeftijd in de kassa worden ingevoerd, zodat al deze informatie op een centrale plek verzameld wordt.

Vorig jaar werden bezoekers gevraagd via de iPad in de receptie een enquête in te vullen na het bezoeken van een tentoonstelling, of kregen gebruikers van het wifinetwerk van Marres deze vier uur na het bezoek per email toegestuurd. Dit leverde niet veel reacties op, waardoor er bij de tentoonstelling *Museum Motus Mori* gekozen is om de enquête naar alle nieuwsbriefontvangers (in totaal 6.500) te sturen. Dit leverde aanzienlijk meer reacties op. Marres zal deze manier van enquêteren blijven inzetten en onderzoeken in 2020.

NIEUWE HUISSTIJL

In 2019 is er een nieuwe huisstijl ontwikkeld voor Marres, die in 2020 in gebruik genomen wordt. Zo heeft Marres sinds augustus een eigen lettertype

waarop het logo is aangepast, zijn er nieuwe promotiematerialen ontwikkeld en wordt begin 2020 de vernieuwde website gelanceerd.

andere met previews en speciale acties worden in het komende jaar meer Vrienden geworven.

ONDERNEMERSCHAP EN RELATIEBEHEER

Marres vergrootte in het afgelopen jaar zijn draagvlak en wierf extra gelden uit diverse bronnen. Marres en Z33 in Hasselt zijn in 2019 structureel gaan samenwerken. De samenwerking kreeg vorm in de coproductie van *Currents* en de gezamenlijke ontwikkeling van een reeks artistieke wandelingen in de beide provincies Limburg, waarvan de eerste in 2019 beschikbaar kwamen.

Naast Z33 werkte Marres dit jaar met uiteenlopende partijen zoals in Limburg de Van Eyckacademie, het Bonnefantentemuseum, de Muziekgieterij, Stichting de Vrolijkheid, de Toneelacademie, FASHIONCLASH, De Nederlandse Dansdagen, Kumulus, Student Hotel, Dominicanen Boekhandel en de Universiteit Maastricht. Buiten Limburg werd gewerkt met onder meer DansBrabant (Tilburg). Internationale partners zijn o.a. SOFA Music (Album *The Waves*).

Behalve inkomsten uit entreegelden wierf Marres gelden van de Vrienden, merchandise, particuliere sponsoring, pacht van Marres Kitchen en lokale en nationale fondsen, zoals (lokaal) Kannunik Salden nieuwenhof en Stichting Clemens voor de educatie afdeling, (landelijk) Het Mondriaanfonds, Fonds 21, het BankGiro Loterij Fonds, en het Pauwhof Fonds. Academies uit binnen- en buitenland en droegen bij aan de totstandkoming van de tentoonstelling *Currents #6*.

De in het najaar van 2014 opgerichte Vriendenkring met mensen uit het maatschappelijke middenveld — universiteit, horeca, professionals — telde aan het einde van dit jaar 107 leden. Onder

Prestatieoverzicht

	Planning 2019	Realisatie 2019
PUBLIEKSFUNCTIE – tentoonstellingen		
a. in Limburg, waarvan in Zuid-Limburg Midden-Limburg Noord-Limburg	4 tentoonstellingen 8 activiteiten	4 tentoonstellingen 39 activiteiten (excl. educatie)
b. in de rest van Nederland	0	0
c. in het buitenland	1*	0*
Totaal aantal tentoon- stellingen en activiteiten	5*	4*
PUBLIEKSFUNCTIE – bezoekers		
a. aantal bezoekers in Limburg	17.500	17.708
b. aantal bezoekers in de rest van Nederland	0	0
c. aantal bezoekers in het buitenland	2.500*	0*
Totaal aantal bezoekers	20.000	17.708
EDUCATIE		
a. aantal educatieve activiteiten	25	88
b. aantal deelnemers educatieve activiteiten	2.800	3.781
TALENTONTWIKKELING		
a. aantal activiteiten gericht op talentontwikkeling	10	14
SAMENWERKING		
a. aantal activiteiten gericht op samenwerking	10	19
b. aantal samenwerkings- partners	10	12

TOELICHTING:

- * De tentoonstelling *Marres Currents #7* zou in november 2019 in Z33 openen maar werd door verbouwingsproblemen verplaatst naar maart 2020. De tentoonstelling *Marres Currents #6* opende in 2018 en werd gecontinueerd in 2019. De bezoekers van 2018 zijn in dit overzicht niet meegenomen.
- * Algemeen: Het bezoekersaantal bestaat uit betalende bezoekers, gratis bezoekers en bezoekers met de Museumkaart. De gratis bezoekers zijn deels gebaseerd op schattingen.

- * Marres heeft veel groepen mogen ontvangen, bijvoorbeeld schoolklassen, studenten, personeel-suitjes en dergelijke die niet als betalende bezoekers op de kassa zijn aangeslagen maar bijvoorbeeld op basis van factuur of web-order betalen. De Museumnacht-bezoekers zijn geteld als betalende bezoekers. Deze inkomsten zijn voor de Stichting Museumnacht om algemene kosten te dekken en zijn daarmee niet direct te zien in de cijfers van Marres.
- * Educatie heeft 2.583 leerlingen intern en 1.198 leerlingen extern bereikt, totaal 3.781.

Exploitatiebegroting & Financiële Positie

FINANCIËN

Marres heeft in 2019 een resultaat van negatief € 948 gerealiseerd (begroot voor 2019: nihil). Het jaar 2018 werd afgesloten met een positief resultaat van € 20.494.

De totale baten 2019 bedragen € 1.053.978 (begroot € 1.031.725). De hogere gerealiseerde baten 2019 ad € 22.253 ten opzichte van de begroting zijn vooral het gevolg van de loon- en prijsbijstellingen van de structurele subsidie van OCW.

Uit de exploitatierekening 2019 blijkt dat de directe inkomsten een dalende trend laten zien ten opzichte van de begroting. De totale bijdragen uit private middelen laten echter een tegenovergestelde ontwikkeling zien. De reden hiervoor is dat de extra inkomsten die Marres bij een crowdfundingactie ontving niet bij de totale directe inkomsten worden verantwoord, maar bij de private fondsen. Voor het totaal van directe en private inkomsten constateren we een daling van € 15.912. Het totaalbedrag aan eigen inkomsten bedraagt in 2019: € 193.263, zijnde 22,8% van de totale structurele subsidies.

De overige directe inkomsten hebben vooral betrekking op de verkoop van merchandise en boeken. Door tegenvallende boekverkoop is dit cijfer achtergebleven bij de verwachting.

De over 2019 gerealiseerde indirecte opbrengsten bedragen € 28.478 en bestaan uit huuropbrengsten alsmede opbrengsten voor servicekosten uit de verhuur van een deel van het huis aan de exploitant van het restaurant Marres Kitchen. De realisatie ligt in lijn met de begroting voor 2019.

Beheerslasten personeel en materieel (2019: € 588.724 vs begroot € 592.050).

De beheerslasten personeel en materieel laten zowel ten opzichte van de begroting voor 2019 alsmede de realisatie over 2018 geen opvallende verschillen zien.

Activiteitenlasten personeel en materieel (2019: € 465.485 vs begroot € 439.675).

De activiteitenlasten personeel laten een daling ten opzichte van 2018 zien die vooral is veroorzaakt op de post overige medewerkerskosten. In 2018 vond meer inhuur van extern personeel plaats, vooral in verband met vervanging van de productie leider. Vanaf 1 januari 2019 was weer een vaste productiemedewerker in dienst waardoor de kosten naar een normaal niveau zijn teruggebracht.

Ten aanzien van de activiteitenlasten materieel geldt dat deze op totaalniveau hoger zijn dan de begroting 2019 en realisatie 2018. Op regelniveau zien we verschuivingen die rechtstreeks samenhangen met de uiteenlopende aard van de tentoonstellingen die Marres in 2018 respectievelijk 2019 organiseerde.

Van het negatieve exploitatieresultaat 2019 zal € 518 worden onttrokken aan het bestemmingsfonds OCW 2013–2016. Dit betreft het percentage OCW subsidie ten opzichte van de totale baten gerelateerd aan het resultaat van de organisatie 2019 (negatief € 948). Het resterende bedrag ad € 430 (€ 948 minus € 518) wordt onttrokken aan de algemene reserve van de organisatie. Het bestemmingsfonds 2017–2020 muteert in het boekjaar niet en kent een niveau per 31 december 2019 van € 10.936.

Raad van Toezicht, directeur en medewerkers

RAAD VAN TOEZICHT / BESTUUR

Marres gebruikt de Governance Code Cultuur als leidraad bij zijn bestuurlijke organisatie. Het huis heeft een Raad van Toezicht en een met dagelijks bestuur belaste directeur-bestuurder. De laatste is in 2013 benoemd en heeft een contract voor onbepaalde tijd. Hij legt verantwoording af aan de Raad van Toezicht over de artistieke, organisatorische en financiële stand van zaken. De leden van de Raad worden benoemd voor een termijn van maximaal vier jaar, die eenmaal kan worden verlengd met nog eens vier jaar. Ze worden benoemd op grond van specifieke profielen, waardoor zij een algemene kennis van zaken verbinden met individuele expertise en netwerk op het gebied van de hedendaagse beeldende kunst, fondsenwerving, cijfers, regelgeving en human resources. Een van de leden fungeert als vertrouwenspersoon voor de medewerkers van Marres. De Raad vergadert in de regel elk kwartaal en overlegt voorafgaand aan de vergadering samen zonder de directeur-bestuurder.

De Raad vergaderde in 2019 vijf keer (waarvan eenmaal voor het Plan Cultuurperiode 2021–2024). Net als in de voorgaande jaren organiseerde de Raad een zelfevaluatie alsook een evaluerend gesprek met de directeur.

RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht bestond in 2019 uit:

Ronald Philippart, Voorzitter
(Datum van aantreden: 01-10-2012)
Rob Stevens, Vice-voorzitter
(Datum van aantreden: 21-12-2012)
Noor van Putte
(Datum van aantreden: 01-06-2015)
Roberto Lanckohr
(Datum van aantreden: 01-06-2016)
Laurie Cluitmans
(Datum van aantreden: 01-01-2017)
Hans Bongartz
(Datum van aantreden: 01-10-2017)
Arsine Nazarian
(Datum van aantreden: 13-03-2019)

Hoofd- en nevenfuncties leden van de Raad van Toezicht van Marres in 2019 waren:

Ronald Philippart (Voorzitter)

- President van het gerechtshof 's-Hertogenbosch
- Geen nevenfuncties

Rob Stevens (Vice-voorzitter)

Nevenfuncties:

- Voorzitter Raad van Toezicht philharmonie zuidnederland
- Vicevoorzitter Raad van Commissarissen Wonen Zuid, Roermond (woningcorporatie)

ROOSTER VAN AAN-/AFTREDEN

Naam	M/V	Geboortejaar	Functie	Datum van aantreden	Einde eerste termijn	Einde tweede termijn
Ronald Philippart	M	1958	Voorzitter	01-10-12	01-10-16	01-10-20
Rob Stevens	M	1952	Vicevoorzitter	21-12-12	21-12-16	21-12-20
Noor van Putte	V	1965	Lid	01-06-15	01-06-19	01-06-23
Roberto Lanckohr	M	1969	Lid	01-06-16	01-06-20	01-06-24
Laurie Cluitmans	V	1984	Lid	01-01-17	01-01-21	01-01-25
Hans Bongartz	M	1968	Lid	01-10-17	01-10-21	01-10-25
Arsine Nazarian	V	1979	Lid	13-03-19	13-03-23	13-03-27

- Lid algemeen bestuur Stichting Het Limburgs Landschap

Noor van Putte

- Eigenaar 100% Noor
- Geen nevenfuncties

Roberto Lanckohr

- ING Adviseur Zakelijk Maastricht - Sittard

Nevenfuncties:

- Voorzitter RVT Stichting Derma Zuid BV
- Voorzitter Stichting Golf & Humor Foundation
- Bestuurder Stichting Administratie Kantoor Nicole Nulens

Laurie Cluitmans

- Conservator Hedendaagse Kunst bij het Centraal Museum
- Freelance criticus

Nevenfuncties:

- Bestuurslid ArtTable
- Lid van de Reflectiegroep van Middelheimmuseum in Antwerpen
- Lid selectiecommissie Amsterdam Art Weekend

Hans Bongartz

- Directeur Corporate Development bij Eneco Groep

Nevenfuncties:

- Penningmeester VBCN (Vereniging Bedrijfscollecties Nederland)
- Lid Raad van Commissarissen van LichtBlick Holding A.G. (Dld)
- Voorzitter Raad van Commissarissen van Jedlix B.V.

Arsine Nazarian

- Projectadviseur Oranje Fonds
- Adviseur Art Utrecht

TEAM MARRES

Marres volgt de richtlijn van het functie- en loongebouw presentatie-instellingen voor beeldende kunst voor medewerkers, vrijwilligers en zzp'ers. Medewerkers en vrijwilligers werken aan de hand van contracten waarin hun rechten en taken staan opgesomd. Voor stagiair(e)s ondertekent Marres de contracten opgesteld door hun opleidingen. Marres betaalt in de regel geen vergoeding voor stagiaires, maar verplicht zich wel tot een intensief coachingstraject. Marres werkt veel met zzp'ers, bijvoorbeeld voor de assistentie bij educatie, tentoonstellingsbouw- en registratie. Zij verdienen minimaal 25 euro bruto per uur en worden daarmee ruim boven de richtlijn honorarium zzp'ers betaald. Kunstenaars die werk tonen in Marres worden volgens de richtlijn van het Mondriaan Fonds betaald en tekenen een contract. Marres ontwerpt in het komende jaar een algemeen contract dat voor alle zzp'ers kan worden gebruikt. Afspraken over gelijke behandeling, transparantie en het voorkomen van ongewenst gedrag vormen onderdeel van dit contract. Gewoonlijk krijgen curatoren bij Marres een vast bedrag betaald dat meestal in overeenstemming is met de richtlijnen. Waar dit nog niet het geval is, zoals bij het curatorenteam van *Currents*, zal Marres in de komende periode de vergoedingen verhogen.

Er deden zich dit jaar een aantal veranderingen in het team van Marres voor. De communicatiemedewerker viel in het najaar uit met een burn-out. Janice Huinck, die vanaf juni in een leerjaartraject op contractbasis was aangesteld, nam de taken waar. Het vaste team van 9 medewerkers (5,7 FTE) is in 2019 aangevuld met externe medewerkers en freelancers om alle projecten goed uit te kunnen voeren. Zo werkten Torsten Uerlings, Jessica Capra en Gloria Leonardi op projectbasis voor Marres. Ilse van Lieshout kreeg per 1 juni 2019 een contract bij Marres.

Net als in 2017 en 2018 organiseerde het team van Marres in 2019 tweemaandelijks sessies waarin het functioneren van het team, de filosofie van Marres en nieuwe tentoonstellingen werden besproken.

Het team Marres bestond in 2019 uit:

- Valentijn Byvanck – Directeur 0,8 fte
- Rosa van der Flier – Productie 0,6 fte, vanaf juni 0,8 fte
- Chandra Merx – Organisatie & Bedrijfsvoering 0,6 fte
- Immy Willekens – Communicatie 0,7 fte
- Ilse van Lieshout – Hoofd Educatie 0,4 fte (vanaf juni in vaste dienst)
- Willem Janssen – Technische staf 0,6 fte
- Tineke Kambier – Floor Manager 0,6 fte
- Lyanne Polderman – Floor Manager 0,6 fte
- Janice Huinck – Communicatiemedewerker 0,6 fte (vanaf juni)

Voor de boekhouding van Marres heeft Maarten van Delft van kantoor Koenen en Co op 1 september 2019 de werkzaamheden van zijn collega Chantal Martens vervangen.

VRJWILLIGERS/HOSTS

Marres werkte in 2019 met 25 *hosts*. Zij zijn er om bezoekers wegwijs te maken, te faciliteren en op hun gemak te stellen. De helft van de *hosts* komt uit Maastrichtse vrijwilligerspools, samengesteld uit senioren en mensen die voor langere tijd uit het arbeidsproces zijn. Hoewel geslacht en opleiding uiteenlopen, wordt deze groep gedomineerd door 60+ vrouwen. De andere helft bestaat uit studenten (waarvan een deel internationaal) en jonge professionals. De *hosts* worden getraind om vanuit hun eigen ervaring en kennis bezoekers bij de hand te nemen. Steeds kijkt Marres vanuit het profiel van het *host*-bestand naar kansen om het meer representatief te maken voor het brede publiek dat het huis wenst te verwelkomen. De educatieafdeling heeft hier een grote invloed op: zes van de deelnemers van het *peer education*-programma (waaronder de twee bovengenoemde asielzoekers) zijn *hosts* geworden. Dat betekent dat zij niet alleen bezoekers ontvangen en wegwijs maken, maar ook meehelpen in de begeleiding van educatieve activiteiten en ervoor zorgen dat het team inclusiever wordt. Marres kijkt in het komende jaar of ze langer willen blijven in ruil voor professionele trainingen. Alle vrijwilligers krijgen een wettelijk vastgelegde vrijwilligersvergoeding.

PROJECTMEDEWERKERS EN STAGIAIRES

Assistent-communicatiemedewerkers op projectbasis:

Gloria Leonardi
Janice Huinck

Training the Senses:

Jessica Capra
Zoë Zanello

Educatie:

Bart Dekkers
Dagmar van Wersch
Hanneke van Dongen
Kiki Goossens

STAGIAIRES 2019

Communicatie:

Janice Huinck

The Floor is Lava:

Jongeren UWC: Christin, Thea, Elya,
Synne, Giulia, Xinran en Ping.
Ibbo: Sterre
AZC Heerlen: Tesnim, Ousman,
Mohammed, Mohammed, Popcan, Fams,
Ahmed, Muntadher en Kelly
Stella Maris: Mayren
Porta Mosana: Carina
Bernardlievegoed school: Elle
Broeckland college: Lucia, Tara, Femke
en Milan

Museum Motus Mori:

Vooropleiding Dans: Lotte, Graziella, Tim,
Jim, Jamie en Keanu
Vooropleiding Dans: Daliara, Naomi,
Maud en Charley
Stage/vrijwilliger: Ilya Malafei
Premium: Giulia Bosa, Federica
Parravicini, Justine de Raïke, Aishwarya
Kharade en Utkarsh Mittal
UWC-stagiaires 2019/20: Lotte, Sigrid,
Kezia, Federica, Anahita, Congyi, Xikun,
Frederikke en Roxane

MARRES DIVERS

HUIS EN RESTAURANT

Dit jaar kwam er goedkeuring van de gemeente Maastricht om het pand Marres over te dragen aan de Stichting Strouven. Marres bereidt op dit moment een verbouwing voor die het mogelijk maakt om de groei van scholenbezoek beter te begeleiden en de bovenverdieping voor mindervaliden toegankelijk te maken. Aangezien Marres zich in een overgangsfase naar de volgende cultuurperiode bevindt en een fondsenwervingcampagne voor de verbouwing op zijn vroegst pas eind 2020 kan beginnen, hebben Marres en Strouven besloten de overdracht van het pand aan te houden tot einde 2020.

MARRES KITCHEN

Farid Zaman kreeg in het afgelopen jaar een contract voor vijf jaar, waarmee de verbinding tussen Marres en Marres Kitchen nog hechter werd. Zaman nam iets meer dan een jaar geleden het roer over van Marres Kitchen. De keuken verzorgde in 2019 alle openings- en ceremoniële diners voor Marres, inclusief het sponsordiner voor *The Floor is Lava* en het diner voor het bezoek van de minister van cultuur Ingrid van Engelshoven in maart. Tevens verzorgde Marres Kitchen samen met Marres de picknickmanden tijdens het zomerprogramma.

NEVENACTIVITEITEN MEDEWERKERS

Valentijn Byvanck was dit jaar voorzitter van de Prix de Rome en van de commissie producties bij het Fonds Podiumkunsten in Den Haag. Ook zat hij in de selectiecommissie voor nieuwe experts voor het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie in Rotterdam. Samen met Mavis Carrilho was hij procesbegeleider bij het initiatief voor

een slavernijmuseum in Amsterdam. Hij presenteerde onder meer in een symposium over kunst en gezondheid aan de Universiteit Utrecht, deed een *artist talk* met Levi van Veluw in Galerie Ron Mandos en een voordracht over kunst en de zintuigen in Shantiniketan, India. Ook organiseerde hij samen met het Stimuleringsfonds en het Mondriaan Fonds een *get-a-grant*-event in Maastricht en zat in de jury van de Gijs Bakker Award van de Design Academy in Eindhoven. In het najaar verzorgde hij een filmcyclus over dans met inleidingen in de Brandweerkantine, Maastricht. Ten slotte was hij dit jaar opnieuw lid van de besturen van Nederlands-Vlaams Cultuurhuis de Brakke Grond in Amsterdam, belangenvereniging voor presentatie-instellingen De Zaak Nu, het nieuwe cultuuroverleg Maastricht en Museumnacht Maastricht.

Chandra Merx is werkzaam voor de Partij voor de Dieren Limburg. Vanuit die positie is zij belast met de voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen in de gemeente Maastricht. Zij leidt de recent opgestarte werkgroep Maastricht, is campagnecoördinator Maastricht en is actief in de werkgroep Limburg. Voor beide organen organiseert ze evenementen, workshops, lezingen en filmvertoningen. Chandra doet verder vrijwilligerswerk bij verschillende initiatieven zoals Met je hart (tegen de vereenzaming van ouderen). Ook organiseert ze regelmatig inzamelingsacties voor de speelgoedbank of lokale kledingbanken. Verder is ze nauw betrokken bij de naast Marres gelegen basisschool Montessori Binnenstad en bij de werkgroep Sociaal Groen die Noord-West Maastricht groen en kindvriendelijk wil maken.

Immy Willekens was in 2019 naast haar werk bij Marres twee dagen per week werkzaam als journalist op de nieuwsdienst van radio- en televisiebedrijf L1. Tevens was zij medeverantwoordelijk voor de communicatie en marketing

voor de Museumnacht Maastricht. Per 1 januari 2019 is zij bestuurslid van Stichting Cultura Mosae.

Rosa van der Flier is naast haar functie als productieleader bij Marres directeur van Debatcentrum Sphinx in Maastricht.

Tineke Kambier nam als kunstenaar/fotograaf deel aan de tentoonstellingen zoals *het is* in het Gouvernementsgebouw, *Publieke Geheimen* in Bureau Europa en *Living Like an Artist* in de Jan van Eyck academie.

Ilse van Lieshout werkte het afgelopen jaar aan de groei van de educatieve afdeling van Marres via diverse programma's voor jongeren en studenten. Daarnaast ontwikkelde zij een aantal projecten voor het primair onderwijs zoals een orgelplein vanuit de Stichting Klinkend Erfgoed Maastricht, een naschoolse cursus 'Kunst kijken voor leerkrachten' in het Bonnefantenmuseum, de educatie tijdens het festival Musica Sacra en is zij coach voor leerkrachten op het gebied van burgerschapsvorming. Ilse is ook een dag per week werkzaam in een beeldend zorgatelier voor dementerende ouderen en mensen met een niet aangeboren hersenletsel.

Janice Huinck behaalde na het succesvol afronden van haar stage en onderzoek bij Marres haar bachelordiploma European Studies. In september richtte ze Kies Nies op, waarmee ze als zzp'er bedrijven bijstaat met hun communicatie.

Bijlage Publiciteitsuitingen

V recensies

Kijk voor alle recente recensies (ook van de hiernaast aanbevolen exposities en voorstellingen) op volkskrant.nl/recensies

Theater

In *Stadsastronaut* leidt regisseur Marjolijn van Heemstra ons soepeltjes langs gedachtenpinsels, cijfers en foto's van zichzelf en haar kinderen. Tournee t/m 28/4.

★★★★

Dans

Rebound heeft duidelijk een politieke lading en voelt dan ook als een protest aan. De mix van hiphop en moderne dans zindert. Tournee t/m 29/5.

★★★★

Musical

De muzikale hoogtenpunten vol weelderige strijkers volgen elkaar op in *A Little Night Music*. Uitgevoerd door de Nederlandse Reisopera. Tournee t/m 9/4.

★★★★

The Floor is Lava is een uitnodiging om het leven van een afstand te bekijken, maar **óók om eraan deel te nemen.**

The Floor is Lava

Beeldende kunst
★★★★

Marres, Maastricht,
t/m 04/08.

De kunstenaars moeten ervoor waken té veel tegelijk te willen.

Sander Breure (33) en Witte van Hulzen (34) zijn een verrassend duo. Het zijn neven: de een (Breure) zou componist worden, de ander (Van Hulzen) volgde de kunstacademie in Arnhem. Toen ze in 2009 samenwerkten voor dansvoorstellingen, beviel dat zo goed dat ze samen blijven werken. Ze maakten vooral video's en performances. Zoals de performance in 2016 op Utrecht Centraal, een uitgekende choreografie waarin vier acteurs synchroon dezelfde onopvallende bewegingen maakten, die van wachtenden op een station. Voor wie het opmerkte, was het een onaangekondigde magische dans; wie een trein wilde halen, liep er zomaar langs of dwars doorheen.

In 2017 gooiden ze hun praktijk om. Tijdens hun verblijf aan de Rijksacademie gingen ze boetseren en bouwen, dat werden menselijke figuren. *Fast forward* naar 2019: de eerste museale solotentoonstelling van Breure en Van Hulzen is nu te zien in Marres, Maastricht. Die sculpturen zijn geen bevestiging gebieden, die zijn hier dominant aanwezig. En ze maken ook nog steeds performances. En video's. Ze verbouwen de ruimte van Marres, waardoor ze een nagebouwd dak moet betreden, niet echt met een schoorsteen en een dakraam.

Alles draait in deze tentoonstelling om observeren. Het is een uitnodiging om het dak op te klimmen, het le-

ven te bekijken, afstand te nemen. Maar ook om zelf op te treden, het dak is tegelijk een podium, van de daken kun je schreeuwen. En bij gebrek aan menselijke performers, tussen die rare beelden van keramiek, gips, stukken kleding en metaal, word je vanzelf een performer.

Door de tentoonstelling lopen een paar verhaallijnen. In een is de hand van de kunstenaars nogal dwingend. De onuitsprokene regie-aanwijzing: neem plaats op een zwarte bank tegenover de onderuitgezakte sculptuur op een andere zwarte bank. En voilà, als vanzelf is het alsof je in een spiegel kijkt, wie bekijkt wie? Wie bingewacht wie? Het is wat geforceerd, wat simpel en moralistisch ook, maar het werkt wel. Ik moet denken

aan onze gameverslaafde overbuurman, het is alsof ik hem eindelijk in de ogen kijk, al zijn dat geboetseerde kuultjes in geglaazuurd keramiek.

In andere verhalen laten de kunstenaars de toeschouwer aan zijn lot over. In de volle kamer van de scène *The Thief* bijvoorbeeld. Deze installatie baseerden Breure en Van Hulzen op een nogal heftig recent nieuwsverhaal: een vrouw stal een portemonnee in de Xenos en kwam herkenbaar in beeld bij een politie-opsporingsprogramma van de regionale omroep. Ze gaf zichzelf aan en beroofde zich daarna van het leven.

Wie de begeleidende tekst leest, kan de dief herkennen: een pop die in stukken uiteen is gevallen. Wie die tekst overslaat zal denken aan een rookruimte of een schoolplein. Het

zijn expres slordige sculpturen, gemoedelijk naar de kunstenaars zelf en hun vrienden, maar ook is bijvoorbeeld minister Grapperhaus te herkennen. Sommige beelden zouden zo op een sokkel in een museum kunnen staan, andere hebben minder uitstraling. Het geheel oogt vooral vol. Waar kijken we nu eigenlijk naar? Het omstandereffect? De wereld als schouwtonel? De surveillancemaatschappij?

Ze kunnen veel. Breure en Van Hulzen, maar ze lijken ook zoekende. Want hoezeer dwing je de blik van de toeschouwer? Hoe sturend maak je de tentoonstellingstekst? Wil je een spiegel voorhouden of karikaturen maken? Valkuil voor de alleskunster, alles tegelijk willen.

Anna van Leeuwen

O DE MAKE-OVERS VAN MARRES

In het Maastrichtse Marres vinden verwarrende transformaties plaats.

Presentatie-instelling Marres in Maastricht nodigt geregeld kunstenaars uit om het hele gebouw te transformeren, dit keer is de beurt aan Breure en Van Hulzen. Vorig jaar maakte Marj van Kreijl een installatie van zijn

tekeningen en in de winter van 2015-2016 was de beurt aan Levi van Veluw. Hij wist bezoekers volledig te desoriënteren in *The Relativity of Matter*. Het schijnt dat zelfs de

medewerkers van Marres sommige ingrepen in de hun vertrouwde ruimten niet konden bevatten. Ook van de presentatie van Breure en Van Hulzen raken bezoekers

in de war. Zij plaatsten een muur waar die niet stond en bouwden een dak na, inclusief kloppende details als een regenplas en sigarettentopjes. Volgens een medewerker van Marres kregen sommige bezoekers melding maken van een 'lekkage'. En iemand vroeg of een ander dak in Maastricht misschien ook bij deze tentoonstelling hoorde.

The Floor is Lava.
Foto Gert Jan van Rooij

Bezoekers bekijken de menselijke sculpturen in kunstcentrum Marres in Maastricht. FOTO: JOHANNES TIMMERMANS

BEELDENDE KUNST

Sculpturen op expositie in Marres tonen de kracht van het niets doen

Mensen kunnen de neiging hebben om steeds door te blijven denderen. De tentoonstelling 'The Floor is Lava' in Marres in Maastricht vraagt slechts om één ding: even stilstaan en nadenken over wat er dan ook in je opkomt.

MAASTRICHT
DOOR MARJOLEIN WELLING

Oit *The Floor is Lava* gespeeld? Een oud kinderspel, waarbij iemand die vulkanische zin spontaan roept. Erna heb je vijf seconden de tijd om je voeties van de vloer te halen. Op social media stikt het van de hilarische filmpjes waarbij mensen overal ter wereld in prullenbakken springen, van trappen afglijden of in bomen klimmen.

Smeltende aarde

Dit kinderspel is de inspiratie voor de tentoonstelling van het Amsterdamse kunstenaarsduo Sander Breure (33) en Witte van Hulzen (35). Wanneer in het spel de voeties van de vloer zijn, nemen mensen een verstandhouding aan, zoals een standbeeld. In *The Floor is Lava*, te zien in kunstcentrum Marres in Maastricht, staan meerdere standbeelden en zijn sommige vloeren vloeibaar. Dat laatste is een verwijzing naar de smeltende aarde door klimaatsverandering.

"Buiten deze boodschap willen we het alledaagse bijzonder maken", licht Van Hulzen toe. "Velen zien iets als in de file staan als saai, maar vooral op de momenten waarop je niets doet, worden de beste ideeën geboren. Wij willen dat ons publiek even pauze neemt en nadenkt over de wereld of wat er dan ook opborrelt." Om die rustmodus aan te wakken, toont deze expositie vooral stilzitters, zoals in een video-installatie waarbij een vrouw kofiedrinkt of lava-achtige, of sculp-

turen – inclusief colbertje, pantalon en sneakers – van mensen die op een trein wachten.

Gelaatsexpressies

Om deze sculpturen zo menselijk mogelijk te maken, keken de kunstenaars goed naar gelaatsexpressies van familie, vrienden of publieke personen. Wie goed op let, ontdekt in de tentoonstelling het gezicht van minister Ferdinand Grapperhaus (Justitie en Veiligheid).

Dat net hij er staat, is geen toeval: het beeld is een suggestie waarover je kunt nadenken. Naast de Grapperhaus-sculptuur ligt namelijk op de grond een los hoofd, been en portemonnee. Een referentie naar een paar jaar geleden, toen een vrouw in een winkel in Oldenzaal een beurs stal. Bewakingsbeelden hiervan gingen *viral* en de vrouw werd overladen met haatreactionen. Als gevolg daarvan pleegde ze suïcide, verzucht Van Hulzen. "Het internet wordt zo een middeleeuwse schandpaal. Daarbij komt dat het Openbaar Ministerie – dat de beelden verspreidde – zich hier niet verantwoordelijk voor voelt, terwijl er een dode is gevallen."

Juist op de momenten waarop je niets doet, worden de meest geniale ideeën geboren.

Witte van Hulzen, kunstenaar

Nadenken over zo'n serieus thema gaat niet op commando, zegt Van Hulzen. "We helpen ons publiek op weg door het in een totaal andere omgeving te brengen. Zo hebben bezoekers genoeg afstand tot de buitenwereld en staan ze meer open voor nieuwe ideeën."

Om dit effect te bereiken, zetten de kunstenaars heel Marres op zijn kop. Het monumentale pand is niet meer te herkennen. Zo moet je bij binnenkomst meteen een dak op en staan er muren die er eerst niet waren. Voor deze metamorfose wonden de kunstenaars zeven weken lang in Maastricht, vertelt Van Hulzen. "Marres was ons atelier: we bekeken het gebouw uitwendig en hebben de huiselijke sfeer die het heeft goed benut. Onze sculpturen kijken bijvoorbeeld tv of maken het dak schoon. Zo is er ook hier weer een ogenschijnlijk saai alledaagsheid te zien."

Vaste traditie

Dat Marres zo transformeert, is niet nieuw: wel vaker vraagt het museum aan kunstenaars om het gebouw te herinrichten. Eerder deed onder meer beeldend kunstenaar Levi van Veluw dit met zijn installatie *The Relativity of Matter*. Toch doet iedereen het op zijn eigen manier. Vergeet op de eerste verdieping, vlak nadat je de houten trappen op bent gegaan, niet om links een donker gangetje in te lopen. Volg het knipperende licht, als je durft...

'The Floor is Lava' is nog te zien tot 4 augustus in Marres in Maastricht.

TONEEL

Theatervoorstelling winnende podcast

Naomi Steiger en Timo Tembuyser van de Toneelacademie Maastricht brengen hun afstudeervoorstelling *Blok* vanavond in het theater in Heerlen. De voorstelling is gebaseerd op de podcast die de twee maakten van bewoners van een flat aan de Afrikalaan in Gent. Ze wonnen er de NTR Podcastprijs 2018 mee.

MUZIEK

Thema festival: bidden & smeken

De 37ste editie van Musica Sacra Maastricht staat in het teken van bidden en smeken. Dit thema keert terug in de vele programma's van het vierdaagse kunstfestival, dat van donderdag 19 tot en met zondag 22 september plaatsvindt op diverse locaties in de historische binnenstad van Maastricht en daarbuiten. De kaartverkoop begint op zaterdag 11 mei.

BEST BEZOCHT

Baantjer-film trekt volle zalen in bios

De nieuwe Baantjer-film is een hit. De 'origin story' over de jonge inspecteur De Cock die naar Amsterdam komt is al vier dagen de best bezochte titel in de Nederlandse bios. Dat blijkt uit de cijfers van de filmbranche. In totaal zagen tot nu toe al 34.000 mensen Baantjer: Het Begin. De jonge De Cock wordt gespeeld door Waldemar Torenstra.

FILM

Roman Polanski klaagt Academy aan

Regisseur Roman Polanski eist zijn plek terug in The Academy of Motion Picture Arts and Sciences. Daarom stapte hij naar de rechter. Polanski werd vorig jaar mei uit het comité gezet vanwege beschuldigingen van seksueel wangedrag. Volgens zijn advocaat handelde The Academy tegen haar eigen regels in toen de regisseur "zonder kennisgeving" werd weggestuurd.

FESTIVAL

Recordaantal bezoekers Paaspop

De zonnige 44ste editie van Paaspop heeft een recordaantal bezoekers getrokken. Het festival in het Brabantse Schijndel trok de afgelopen drie dagen 90.000 mensen. De zaterdag en zondag waren uitverkocht, laat de organisatie weten. In totaal stonden 263 acts op de zeventien podia, onder wie Jett Rebel, Douwe Bob en De Staat.

MISTER MOTLEY

MISTER MOTLEY HEEFT EEN BOEK GEMAAKT

► KOOP HIER 'DIT IS EEN VERTALING'.

SANDER BREURE & WITTE VAN HULZEN

HULZEN IN MARRES

17-03-2019 - LUKK ROOGEMAN

Nu snap ik weer waarom ik het als kind zo leuk vond om over de daken heen te rennen: het is spannend. Het dak is normaal gesproken terrein van timmerlieden en schilders. Bij Marres laat ik het stadse leven voor wat het is en begeef ik me in de theatrale wereld van het kunstenaarsduo Sander Breure en Witte van Hulzen.

Sander en Witte hebben voor hun eerste museale solotentoonstelling de begane grond van Marres tot een typisch Nederlands daklandschap getransformeerd, inclusief zwarte bitumineuze dakbedekking. De nepschoorstenen voegen een extra laag toe en verlevendigen het geheel. Lopend over het teer en gravel—wat een eigen geluid en geur met zich mee brengt—begeef ik mij in verschillende scènes waarvan het exacte verhaal onduidelijk blijft. De eerste mensgrote sculptuur die ik tegen het lijf loop is in mijn ogen een beetje een louché figuur, hij draagt een blauwe vuilniszak. Wat deze man op het dak doet is een raadsel en wat er in die vuilniszak zit blijft onduidelijk. Is hij op de vlucht? Door een half geopend

M

dakraam kijk ik stiekem even naar binnen en zie een televisiescherm waarop een figuur gekke bekken trekt.

Sander Breure en Witte van Hulzen - The Floor is Lava - Marres Maastricht - Gert Jan van Rooij

“Het dak is normaal gesproken terrein van timmerlieden en schilders.”

De dakconstructie vormt het podium waarop de sculpturen van Sander en Witte de interactie aangaan met het publiek. De figuratieve sculpturen in combinatie met het daklandschap suggereren dat er een verhaal wordt uitgebeeld. Er zijn volgens het kunstenaarsduo verschillende niveaus van interpretatie. 'Bijvoorbeeld zoals een kind dat zou doen, in een directe, fysieke reactie op formaat, kleur of geluid. Maar er is ook de mogelijkheid

M

om er verder over na te denken en andere conceptuele lagen te vinden.”

De installatie op de begane grond draagt dezelfde titel als de tentoonstelling, *The Floor is Lava*, en verwijst naar het idee van een stad als theater—maar de installatie symboliseert ook de vlucht, de mogelijkheid om even te ontsnappen aan de werkelijkheid. Er gaat een geheimzinnigheid uit van het dak. De wereld verandert als je enkele meters hoger staat. Niets lijkt meer urgent.

“De installatie symboliseert ook de vlucht, de mogelijkheid om even te ontsnappen aan de werkelijkheid.”

In de grote zaal op de eerste verdieping van Marres, staat een groot aantal sculpturen als figuranten langs de kant, alsof ze wachten hun rol te spelen in het tragische verhaal van *The Thief*. De cast is samengesteld uit vrienden, familie en bekenden van de kunstenaars. Wie goed kijkt kan een aantal van de expressieve portretten herkennen, Sander en Witte liggen zelf onderuitgezakt tegen de muur. Als bezoeker speel je dezelfde rol als de sculpturen.

We zijn allemaal getuigen van wat een aantal jaar geleden in Oldenzaal heeft plaats gevonden. Een oudere vrouw stal daar een portemonnee in de Xenos. De beelden van de diefstal zijn online gezet, viral gegaan en hebben voor veel haatreacties gezorgd. Als gevolg hiervan heeft de vrouw zelfmoord gepleegd. Middenin de zaal ligt er wat er van haar over is: een hoopje mens met de portemonnee nog haar hand.

M

Sander Breure en Witte van Hulzen - The Floor is Lava - Marres Maastricht - Gert Jan van Rooij

Kenmerkend voor de sculpturen van Sander en Witte is dat deze zijn opgebouwd uit alleen het noodzakelijke. Vaak gaat het om een houten geraamte met kleding, soms is het lichaam in gips gegoten, maar ze zijn altijd gemaakt met aandacht voor de menselijke maat. De expressionistische keramische hoofden geven de lichamen hun karakter.

“Kenmerkend voor de sculpturen van Sander en Witte is dat deze zijn opgebouwd uit alleen het noodzakelijke.”

Het werk *Seven Addresses* bestaat uit zeven beeldschermen waarop de kunstenaars een kijkje geven in de woonkamers en daarmee de levens van zeven personen. Deze personen zijn geportretteerd aan de hand van hun spullen. Terugkerende motieven lijken televisieschermen en opladers voor tablets en smartphones. Shots van doodnormale objecten gecombineerd met merkwaardige scènes die volgens de kunstenaars

11-10-2019 Het museum van Katja: pratende handen, knipperende ogen | Tilburg z.n.l./d.nl

Inloggen [RegioAlgemeenSportVideoOpinie](#) [Abonneren](#)

▲ Een impressie van Museum Motus Mori, gemaakt door de Tilburgse choreograaf Katja Heilmann © Hanneke Wierder

Het museum van Katja: pratende handen, knipperende ogen

VIDEO | MAASTRICHT/TILBURG - De Tilburgse choreograaf Katja Heilmann archiveert typische bewegingen van mensen in haar museum Motus Mori. Zes weken te zien in Maastricht.

Joost Goutziere 25-09-19, 10:00 Bron: BD

Daar staat ze op de sokkel, Merle de danseres. Handen gebeld in de zij, pratende handen, vingers gespreid, knieën lichtjes gebogen, de vingertoppen tegen de onderlip als een mediterende boeddhistische monnik. Het zijn de persoonlijke bewegingen van een bezoeker die ze eerder sprak. In dit geval de journalist van dit artikel.

Het is een vreemde ervaring om typisch eigen bewegingen zomaar terug te zien in het lijf van een ander. Toch gebeurt juist dat bij de museale performance Museum Motus Mori van de Tilburgse

<https://www.tilburg.nl/tilburg-e-oche-museum-van-katja-pratende-handen-knipperende-ogen-abc2019/>

2/9

11-10-2019 Het museum van Katja: pratende handen, knipperende ogen | Tilburg z.n.l./d.nl

choreograaf Katja Heilmann. Haar 'museum' is zes weken neergestreken in Mares. Huis voor Hedendaagse Cultuur in Maastricht.

Villa met tien danseressen

Dat is een villa met hoge plafonds, witte wanden, witte deuren, erg sereen. In zes kamers tonen tien danseressen bewegingen die ze hebben geleend van anderen: een gebogen rug, armen gevouwen voor het lichaam, sturende blikken, het plukken aan een wenkbrauwhaar, draaien met het hoofd, balanceren op een voet.

Dit gebeurde eerder op de dag. De ervaring in het Museum Motus Mori (museum van de gestorven beweging) begint op de bogene grond van de villa. Daar zijn twee kamers voor bewegingsinterviews. Voordat danseres Merle Schiebergen de nieuw gevonden bewegingen zal tonen praat ze uitgebreid met een bezoeker over diens houdingen, bewegingen, eigenaardigheden. Deze keer is dat de journalist van deze krant.

<https://www.tilburg.nl/tilburg-e-oche-museum-van-katja-pratende-handen-knipperende-ogen-abc2019/>

2/9

11-10-2019 Het museum van Katja: pratende handen, knipperende ogen | Tilburg z.n.l./d.nl

▲ Museum Motus Mori © Hanneke Wierder

<https://www.tilburg.nl/tilburg-e-oche-museum-van-katja-pratende-handen-knipperende-ogen-abc2019/>

3/9

11-10-2019 Het museum van Katja: pratende handen, knipperende ogen | Tilburg z.n.l./d.nl

Stevigheid

Ze kijkt onderzoekend naar hem en ziet dat hij de hak van zijn voet tegen het bankje drukt. Het is zoeken naar stevigheid, naar veiligheid. „Je praat veel met je handen“, constateert ze ook. „Die gaan naar je eigen lichaam of van je lichaam af, afhankelijk waarover je praat. En de vingers zijn gespreid.“ Haar valt nog meer op. „Je knippert met je ogen.“ Dat kan kloppen. Ooit heeft een priester gepoogd dat te verhelpen door wijsvinger en middelvinger op de oogleden te leggen. Dat verhaal interesseert haar, ze imiteert de beweging die de priester destijds maakte en noteert die in haar schrift. Met regelmaat maakt ze aantekeningen.

Na een gesprek van een uur gaat Merle een uur repeteren, ze wil zich de nieuwe bewegingen eigen maken om die daarna in het archief van het museum (de kamers met de danseressen) aan het publiek te tonen. Vertraagd. Het is een intieme ervaring, zo blijkt, een-op-een. Met respect uitgevoerd.

Intiem en ongemakkelijk

Katja Heilmann merkt dat in de samenleving mensen aan steeds meer eisen moeten voldoen en dat daardoor de eigenheid, de beweging die een individu uniek maakt, dreigt te verdwijnen. Typische bewegingen archiveert ze in haar museum door middel van de lichamen van haar dansers. Het biedt een intieme, ongemakkelijke ervaring, ook voor degene die uitsluitend komt kijken en niet aan een bewegingsinterview deelneemt.

<https://www.tilburg.nl/tilburg-e-oche-museum-van-katja-pratende-handen-knipperende-ogen-abc2019/>

4/9

11-10-2019 Het museum van Katja: gestelde handen, knijpende ogen | Tilburg e.o. | hof

Repeterende muziek

De bezoeker in het museum staat dicht op de danseressen, ziet de houdingen, de imperfecties en soms lijkt het alsof de performers dwars door iemand heen kijken. De vertraagde, rustige bewegingen, de repeterende muziek, de steriele omgeving, het komt prachtig bij elkaar daar in Maastricht.

INFO: Museum Motus Mori is te zien tot en met 27 oktober bij Marres in Maastricht, dinsdag t/m zondag., 12 tot 17 uur.

 Museum Motus Mori - Katja Heitmann
from Katja Heitmann

02:36 |

■ VERDER IN HET NIEUWS

<https://www.hof.nl/tilburg-e-o/het-museum-van-katja-gestelde-handen-knijpende-ogen-abc2019/>

6/9

Museum van uitstervende bewegingen

Edo Dijksterhuis
Kunstschouw

Niets zo vluchtig als beweging. Niets zo menselijk als gebaren. Choreograaf Katja Heilmann slaat lichaamstaal op in een bewegingsarchief. Edo Dijksterhuis doneerde een deel van zijn motoriek.

Mijn rechterschouder is iets lager dan mijn linker. Ik zit redelijk rechtop, waarschijnlijk dankzij de jarenlange correcties van mijn moeder: niet als een zoutzak! Ik houd mijn benen uit elkaar, stevig gegrond maar geventilerd dicht bij manspreading. En als ik al sprekend dank, gaat mijn blik afwisselend omhoog en opzij naar een onbekende verle.

Katja Heilmann, Museum Motus Mori, tijdens de opening op 13 september 2019 (foto: Hanneke Wetzlar)

Ik weet dit omdat ik het Morie zie doen. In de benedenzaal van Marres, huis voor hedendaagse cultuur in Maastricht, vraagt de jonge danseres naar mijn zit-, slaap- en loopgewoontes. Met haar twintig jaar jongere lijf spiegelt ze mijn houding alsof ze een nieuw kostuum aanpast. De aantekeningen die ze hierbij maakt, werkt ze na ons gesprek uit tot een zogenaamde mindmap, een logboekachtige samenvatting waarin mijn lichaam is geroduceerd tot stikfiguur met pijlen en steekwoorden omvat. Daaruit destilleert zij twee of drie bewegingen die zij typerend vindt, die studeert ze in. Op dit moment maken deze stukjes van mij, de bewegingen die ik doneerde, onderdeel uit van 'Museum Motus Mori', het museum van de uitstervende beweging, dat tot en met 27 oktober wordt uitgevoerd in Marres.

Motorische miniaturen

Museum Motus Mori is een project van Katja Heilmann, een Duitse choreograaf die van zichzelf zegt 'eigenlijk geen dans te maken'. Pure beweging interesseert haar meer dan het verhaal dat ermee kan worden uitgebeeld. Vorig jaar studeerde ze drie maanden op de lichaamstaal van bewoners in een Duits verzorgingshuis, wat uitmondde in een kunstroute door een gebouw en een park.

Het principe van de middagperformance heeft ze nu in Marres uitgebouwd tot een zes weken durend programma waarin tien dansers zes weken lang, vijf uur per dag motorische miniatures presenteren.

Katja Heilmann, Museum Motus Mori, tijdens de opening op 13 september 2019 (foto: Hanneke Wetzlar)

Museum Motus Mori, geen expositie in de traditionele zin van het woord, past perfect in het programma van Marres. Sinds het aantreden van directeur Valentijn Byvanck zes jaar geleden richt het Maastrichtse cultuuroord zich op zintuiglijke ontwikkeling in de breedste zin van het woord. Topchef Ferran Adrià opende deuren naar smaak, geur en culinaire creativiteit. Levi van Vellou transformeerde het pand tot desoriënterend doolhof opgetrokken uit geometrische vormen. En tijdens workshops van Soundtrack City trokken deelnemers de wijk in om te luisteren naar de stad. Terwijl bij de meeste musea het motto 'kijken doe je met de ogen' geldt, gaat Marres voorbij de kunstbeleving als exclusieve visuele ervaring. Urgenter kun je het niet krijgen in een tijd waarin we bijna non-stop geduisteld zitten aan onze computerschermen en het contact met onze lichamenloosheid dreigen te verliezen.

Oudere vrouw

Maar Museum Motus Mori is niet een louter participatieve ervaringstentoonstelling, of erger nog: een experience. Dat zou het ook eig exclusief maken, aangezien er slechts ruimte is voor tien bewegingsinterviews per dag (aankomen kan via de website). De rest van het publiek kan via koptelefoons fragmenten van gesprekken beluisteren en de mindmaps bekijken. Maar het echte werk, de uitkomst van die studies, is te zien in de bevezalen.

Daar zijn de lichaamsuitingen door de dansers opgeknipt in stukjes waarbij telkens één vinger, arm of gewricht tegelijk wordt gebruikt. Ze worden uitgevoerd in vierkantsmaat, aangegeven door een soundscape die door het gebouw golf. Het is alsof je kijkt naar een live-versie van een fotosequentie van Eadweard Muybridge, de

negentiende-eeuw die inzichtelijk maakte hoe paarden galopperen door deze beweging met zeer korte intervallen vast te leggen.

Katja Heilmann, Museum Motus Mori, tijdens de opening op 13 september 2019 (foto: Hanneke Wetzlar)

In een kromme rug herken je een oudere vrouw of opgeblazen borstkas en O-benen roepen een marionettespinner tot leven. Maar de minimale uniformen van de dansers, namelijk muskluur onderbroeken en grijs gevord haar, doen dit soort individuele karakteristieken snel oplossen. De bewegingen worden universeel, zonder ook maar iets van hun intimiteit te verliezen. Museum Motus Mori is een kinetisch portret van ons allemaal. En de manier waarop dat gestalte krijgt, via het lichaam in plaats van de geest, is directer, effectiever en aangrijpender dan welke video, foto of tekst ooit kan zijn.

'Museum Motus Mori', t/m 27 oktober in Marres huis voor de hedendaagse cultuur, Maastricht, MK geldig, www.marres.org

Hoofdbeeld: Katja Heilmann, Museum Motus Mori, tijdens de opening op 13 september 2019 (foto: Hanneke Wetzlar)

13-11-2019

Museum Motus Mori: Geësthetiseerd archief van menselijke beweging - Theaterkrant

THEATERKRANT

MUSEUM MOTUS MORI: GEËSTHETISEERD
ARCHIEF VAN MENSELIJKE BEWEGING

Fransien van der Putt
20 september 2019

Na een residentie bij Tauscheus NRW in Düsseldorf (*Residence in Realen II*, 2018) en de lecture performance *The Anti-Algorithm* (2018) doen Katja Heilmann en Sander van der Schaaf bij kunstencentrum Marres in Maastricht dit najaar een volgende stap in het project *Motus Mori*.

<https://www.theaterkrant.nl/nieuws/museum-motus-mori-geesthetiseerd-archief-van-menselijke-beweging/>

2

13-11-2019

Museum Motus Mori: Geësthetiseerd archief van menselijke beweging - Theaterkrant

Motus Mori vestigt de aandacht op de teloorgang van alledaagse, menselijke beweging in een door tech-giganten geformatteerd bestaan. In *Museum Motus Mori* verzamelen tien dansers 365 dagen lang, 2 uur per dag en publieke beweging en incorporeren die in hun choreografie.

Het voorstel bestaat uit twee delen, waarbij op de benedenverdieping van het tentoonstellingsruimte omgeboorde woonhuis in de Capucijnenstraat dansers 'bewegingsinterviews' afnemen met bezoekers, die zich daarvoor hebben opgegeven, terwijl boven een uren durende choreografie te zien is van verzamelde bewegingen. Tot eind oktober zijn de danseressen zo dag in, dag uit in toew.

In tegenstelling tot een archief van objecten en documenten, zijn de conservatoren van dit tijdelijke museum afhankelijk van de impressies die zij in conversatie met de donateurs preciseren. De vraag aan het publiek om een beweging bij te dragen aan het archief van Heilmann en Van der Schaaf, levert prachtige gesprekken op, waarvan fragmenten door Van der Schaaf in een audioloop zijn opgenomen, die de bezoeker van Marres via de koptelefoon kan beluisteren.

De interviews worden afgenomen in het bijzijn van toeschouwers, waardoor je vanuit de tweede lijn getuige bent van het hoe en waarom van de donatie van deze of gene beweging. In een andere kamer op de benedenverdieping liggen de samenvattingen van de gesprekken, opgetekend op grote vellen papier, terwijl een van de dansers een eerder gedanceerde beweging aan het inspreken is.

Uit de mond van Frans, 68 jaar, is opgetekend dat hij handtafel is naar zichzelf, dat hij met zijn rechterhand regelmatig zijn hoofd, nek en borst aanvat. Ook hoe hij loopt en denkt staat genoteerd ('Ik ben chaotisch, maar gestructureerd'). Kleine tekeningen verduidelijken hoe de schouders staan, of iemand een holle of bolle rug heeft, zijn of haar voeten indraait, etc. Welke specifieke beweging Frans nu precies aan het project heeft bijgedragen, wordt niet duidelijk uit de aantekeningen.

Zo informeel, relatief en menselijk de activiteiten op de benedenverdieping zijn, zo formeel wordt het op de eerste verdieping van Marres. De danseressen gekleed in niet veel meer dan een stevige, mauve onderbroek, bewegen mechanisch door de al schuifende ingerichte omgeving. Marres doet met alle kamertjes en kamers overigens meer aan een kabinet dan een museum denken, wat toepasselijk is: de vitrines ontbreken en de specimina zijn uit hun glazen kastjes en potten gekropen, om een modelnatuurlijke synthese van menselijke bewegingen te tonen, terwijl een minimalistisch geconcentreerd soundscape een tijdloze ambience oproept.

Met hun uniforme uiterlijk, gave en stralende huid, grote ogen en grijze gemaakte haren in knot, roepen de jonge danseressen veel tegenstrijdigheden op. Het zwart geësthetiseerde archief lijkt weinig te maken te hebben met de uitwisseling van vluchtige uniciteit beneden. Weliswaar komen de dansers heel dichtbij, waardoor je hun warmte, adem en misschien wel hartslag kunt voelen en naar hun volgevormde lijven kunt kijken, maar met de strakke blikken en de intense controle over hun vertraagde lichaam hebben zij het alledaagse ver achter zich gelaten.

Het is een tegenstelling waar Heilmann in veel van haar werk mee speelt. Het idee van de robot die op een mens moet lijken door enkele significante handelingen min of meer getrouwe uit te voeren – om zo de suggestie van menselijkheid, intelligentie, gevoel, empathie en wederkerigheid te suggereren – wordt door haar consequent omgedraaid. Bij Heilmann doen danseressen alsof ze synthetisch zijn. De rechtlijnige oopgaping en dito beweging van de ledenaren, de nadruk op mechanische details in relatie tot de algemene botenstructuur van het lichaam en de verenigingsvrijheid van de danser als modelnatuurlijke figuur, verwijzen alle naar de wereld van robotica. Geen mannen, geen oude mensen, slechts stereotyper, jonge meisjes figuren in haar werk, naast toeschouwers, passanten of bezoekers, die random of door het werk herenlopen.

<https://www.theaterkrant.nl/nieuws/museum-motus-mori-geesthetiseerd-archief-van-menselijke-beweging/>

26

13-11-2019

Museum Motus Mori: Geësthetiseerd archief van menselijke beweging - Theaterkrant

Met *Museum Motus Mori* lijkt Heilmann nu een nieuw, minder stereotyper repertoir aan haar synthetische meisjes te willen toevoegen. Choreografie en enscenering roepen de vraag op hoe de overgang zal zijn van mechanische reproductie naar een wat volkere beleving van menselijkheid via robots. Een andere vraag die opkomt, is waarom de meisjes zo goed als naakt zijn. Waren de eerste robots, die qua uiterlijk en interactie menselijke eigenschappen moesten vertonen, misschien scirobots? Is de uniformering van menselijk gedrag via logoritmische aanpak niet een vorm van personificatie, van machtsuitoefening naar algemeen?

Het boekje bij de tentoonstelling doet anders vermoeden. Het opent met een herinnering van Heilmann aan haar overleden ouders en de wens hun specifieke bewegingsmateriaal, karakteristieke gestes en onwillekeurige gebaren, levend te houden. Verderop in een interview met de directeur van Marres, Valentijn Ryvandt, vertelt Heilmann dat ze ooit op straat in Tilburg staande werd gehouden door een agent in burger. Hij maakte deel uit van een testopstelling van een cameratoezicht-systeem. Ze had een overvloedige beweging gemaakt, en die was opgevangen, misschien zelfs wel verdacht.

Niets aan de choreografie van *Museum Motus Mori* is overvloedig. De danseressen geven eerder een grotsche indruk van het menselijke, niet in het minst door de gladgestreken uitdrukkingen in hun gezicht, die zo na en dan in een al even gebeldduwende uitdrukking verglijden, naar ik aanneem opgediept uit het archief. Vooral oudere lichamen lijken door de jongensmeisjeslichamen heen te dringen, maar doordat het tempo van de bewegingen vertraagd is en een intense spanning in de lichamen de beleving heeft, klinkt vooral de kunstmatigheid en de controle in het hier en nu door, niet zozeer de vergaarbak van gaten die ergens in de tijd zijn opgegaan.

Wanneer je de koptelefoons van bezoekers ophoudt als je naar bovengaat, ontstaat er een mooie mix van aardende en vragende stemmen met gemodificeerde, geregelde menselijke lichamen. Het doet wel een beetje naliel aan om steeds dat modellichaam te zoeken in het eerste stadium tussen marionet en robot, terwijl de cyborg (een mix van mens en robot) natuurlijk ook een toekomst heeft, met alle individualiteit van dien.

De dansers zijn voortdurend aan het werk en dat klinkt door in hun lichamelijke aanwezigheid in het kabinet of op de museumvloer. Maar tijdens mijn bezoek vlak na de opening, nog aan het begin van het project, is het moeilijk vast te stellen waar het archief begint en de esthetiek van Heilmann en Van der Schaaf ophoudt. Hoe beïnvloedt het historiografische karakter van het project de vorm ervan? Maken de bewegingsdialecten die bezoekers inbrengen wat uit of zijn zij alleen een bron van inspiratie voor de choreograaf en haar dansers?

Museum Motus Mori bestaat bij de gratie van een wonderlijke paradox. De teloorgang van particuliere of zo je wilt unieke details in het menselijk handelen door logoritmische formattering van het bestaan, wordt verbeeld aan de hand van een door robotachtigen afgevoerd 'memento mori'. Commentaar op de uniforme effecten van technologie, zoals Heilmann en Van der Schaaf dat in al hun werk doen, wordt gepaard aan melancholie over de voorbijgaande aard van het aardse bestaan. Door de details van dat bestaan, die als tekens van het unieke en oorspronkelijke giden, te bevriezen in een modaal choreografisch concept, behoud je weliswaar de tekens, de wegwijzing naar de oorspronkelijke ervaring, maar de ervaring zelf is daardoor dus te hield afwezig.

In plaats van theater en dans te doen, of wel het heremem van momenten via andere lichamen dan de oorspronkelijke of eerder, kiest Heilmann voor een gebeldduwende variant, waarbij de tijd wordt stilgelegd in statische, je zou ook kunnen zeggen dode vorm. Tegelijkertijd wordt die vaste vorm steeds gevuld door nieuwe informatie.

Ik ben heel benieuwd hoe de danseressen in de loop van de weken zullen veranderen, door de hoeveelheid uren die ze doorbrengen in de ruimte van Marres, de vele interviews die ze afnemen en het verder opbrengen van nieuwe bewegingen in de uren durende choreografische oefening. Hoe zal de accumulatie van gegevens die zich

<https://www.theaterkrant.nl/nieuws/museum-motus-mori-geesthetiseerd-archief-van-menselijke-beweging/>

36

13-11-2019

Museum Motus Mori: Geësthetiseerd archief van menselijke beweging - Theaterkrant

In hun lichaam ophoopt uitwerken? Welke chaos zal dat veroorzaken en welke modificaties zal de esthetiek van Heilmann choreografie ondergaan? Wordt de toeschouwer een blik vergand in dat proces? Is het de bedoeling dat je als toeschouwer verloren en weer bevreesd bewegingen kunt lezen, moeieriken en avonden? Daar hoop ik tijdens een tweede bezoek, tijdens de Thursdagen begin oktober, antwoord op te krijgen.

Foto: Hanneke Weter

2 REACTIES OP "MUSEUM MOTUS MORI: GEËSTHETISEERD
ARCHIEF VAN MENSELIJKE BEWEGING"

Fransine schreef:

21 september 2019 om 20:56

Museum Motus Mori was voor mij een ongelooflijk intense ervaring. Het

bewegingsinterview was erg persoonlijk en plezierig en het resultaat was zowel confronterend als verblijdend schoon. Onverwacht herkenbaar in haar eenvoud en treffendheid. Halde aan de dansers die dit met zoveel aandacht en toewijding doen. Een groot cadeau. Een ervaring die ik iedereen aanraad!

Frans van Vagt schreef:

22 september 2019 om 18:06

Mijn doratie van bewegen, ik kan het niet anders zeggen, werd liefdevol geïnterviewd.

Niets werd amaar aangenomen, bevindingen werden teruggekeppeld en mijn herinneringen van beweging gestimuleerd. Liefdevol betekent voor mij tevens dat het voor mij een nieuwe vorm van infiniteit betekende, die in mijn gebogen geest staat. En wat een cadeau om in het archief van de vergeten beweging opgelagen te worden. En vervolgens wordt door deze kamers in alle subtiliteit een transpositie van een stukje uit mijn geschiedenis in een bewegingsdans uitgevoerd. Kunst zoals niet eerder ervaren!

<https://www.theaterkrant.nl/nieuws/museum-motus-mori-geesthetiseerd-archief-van-menselijke-beweging/>

46

TUBELIGHT Alle artikelen Alle nummers

MUSEUM VAN MENSELIJKE BEWEGING

Barbara Strating

Katja Heitmann, Museum Motus Mori, Marres. Foto Hanneke Wetzer

3 seconden, zoveel tijd brengt een gemiddelde bezoeker door met een kunstwerk in een museum. Ik herinnerde mijzelf daarvan toen ik op een zaterdag om 17.00u voorzichtig door een medewerker van Marres uit mijn concentratie werd gehaald en werd verzocht om de tentoonstellingsruimte te verlaten. Ze gingen sluiten. Toen ik de ruimte verliet had ik bijna twee en een half uur doorgebracht in Museum Motus Mori, het museum van de uitstervende lichamelijke beweging.

TUBELIGHT Alle artikelen Alle nummers

De expositie dwingt je ook de tijd te nemen. Het archief wordt vertraagd uitgevoerd zodat je geconcentreerd blijft kijken. Doe je dat, dan ontdek je poëzie in elke kleine beweging – een blik, een armbeweging, een houding van de nek, kin, het strekken van een teen, het krommen van een enkel. In de vertraging raken de lichamen verwrongen, als een schilderij van Francis Bacon. Elke plooi in de huid vraagt aandacht. Op geen enkel moment vertonen de lichamen een vorm van ontspanning. Voor de dansers moet dit een enorme krachttoer zijn. Zelfs de blik is zo geconcentreerd dat sommige dansers beginnen te tranen. En net als je gewend bent aan de naaktheid en opgaat in de stroom van bewegingen, maakt een van de dansers, pats, oogcontact en voel je je adem stokken. Het contrast met de begane grond is enorm. In dit deel van het archief gaat het niet om begrijpen, je moet het ondergaan.

Museum Motus Mori is een wonderschone en empathische poging herinneringen vast te leggen. Herinneringen aan de manier waarop een dierbare loopt, aan een gezondere of jeugdige versie van jezelf of simpelweg aan de manier waarop je onbewust beweegt. Het is onbegonnen werk en juist dat maakt Museum Motus Mori zo ontroerend. Het resultaat is een hybride van dans en sculptuur die continu in ontwikkeling is met dagelijks nieuw toegevoegde bewegingen. Dit is een van de meest indrukwekkende tentoonstellingen die ik ooit heb bezocht. Museum Motus Mori zo ontroerend. Het resultaat is een hybride van dans en sculptuur die continu in ontwikkeling is met dagelijks nieuw toegevoegde bewegingen. Dit is een van de meest indrukwekkende tentoonstellingen die ik ooit heb bezocht. Museum Motus Mori zo ontroerend. Het resultaat is een hybride van dans en sculptuur die continu in ontwikkeling is met dagelijks nieuw toegevoegde bewegingen. Dit is een van de meest indrukwekkende tentoonstellingen die ik ooit heb bezocht.

TUBELIGHT Alle artikelen Alle nummers

Museum Motus Mori is de eerste solotentoonstelling van Katja Heitmann (1987, Duitsland) in het Maastrichtse Marres. Heitmann is afkomstig uit de danswereld, maar werkt tegenwoordig op het snijvlak van dans, performance en beeldende kunst. Als choreograaf is ze niet gebonden aan het theater; eerder was haar werk te zien op een stadplein, in een winkelcentrum, een kerk en nu dus een tentoonstellingsruimte. Voor Museum Motus Mori werkt Heitmann samen met Sander van der Schaaf, die verantwoordelijk is voor het ontwerp van de ruimte en geluid. De tentoonstelling is ingedeeld in drie fases. Bij binnenkomst word je ontvangen door een medewerker die een korte introductie geeft en je verzocht om je schoenen uit te trekken. De vloer is door het hele pand bedekt met grijs vinyl en de geur van rubber walmt je tegemoet. Verder is de inrichting minimalistisch: lichtbakken met fel wit licht en grijze kubussen dienen als zitelementen in de lege ruimte.

De begane grond functioneert als werkplaats. Bezoekers kunnen hier op uitnodiging een beweging doneren aan Museum Motus Mori. Het onderzoek van Heitmann en haar dansgezelschap is gericht op alledaagse handelingen. De overdracht van de beweging geschiedt als een interview tussen danser en bezoeker waarbij zelfs de fijnste motoriek en oogopslag van belang is. Hoe loopt iemand? Hoe zit je? Hoe kijk je terwijl je spreekt of denkt? Aan wie is deze beweging een herinnering? Elke danser bouwt door nauwkeurige observatie en gesprek met steeds een andere donateur een persoonlijk repertoire op met bewegingen die niet van haarzelf zijn. Van dit gesprek worden notulen gemaakt op vierkanten stukken zeil die worden gearcheveerd in

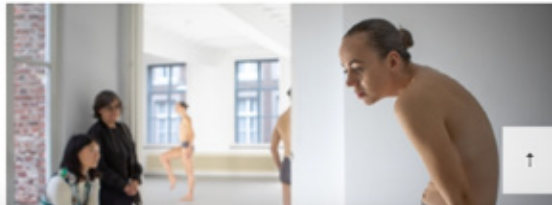
TUBELIGHT Alle artikelen Alle nummers

Museum Motus Mori zo ontroerend. Het resultaat is een hybride van dans en sculptuur die continu in ontwikkeling is met dagelijks nieuw toegevoegde bewegingen. Dit is een van de meest indrukwekkende tentoonstellingen die ik ooit heb bezocht. Museum Motus Mori confronteert je met dat wat we allemaal gemeenschappelijk hebben. Katja Heitmann noemt het menselijkheid.

Barbara Strating studeerde filosofie en cultuurwetenschappen en werkt als programmamaker en moderator.

Katja Heitmann, Museum Motus Mori, Marres. Foto Hanneke Wetzer

TUBELIGHT [Alle artikelen](#) [Alle nummers](#)

Katja Heitmann, Museum Motus Mori, Marres. Foto Hanneke Wetzter

Lees ook:

WE ZULLEN
JE MISSEN
BARBARA!

POLE
POSITION

BARBARA.
OUT NOW

21-10-2019 / Web 2019 / Museum Motus Mori Katja Heitmann van 13 september 2019 t/m 27 oktober 2019 / MarresCapucijnenstraat 98Maastricht / Barbara Strating—Recensie / Katja Heitmann, Marres

EMAIL f t FEATURES REVIEWS OPINION MORE

Metropolis M

Espen Sommer Eide, *The Waves*, in Marres, foto Gert-Jan van Rooij

Gedachtegangen laten zich niet aanlijnen - Espen Sommer Eide in Marres

16.01.2020 | REVIEW — Lena van Tijen

De eindeloze stroom gedachtegangen die het werk van schrijvers als Virginia Woolf kenmerkt, ligt heel dicht tegen muziek aan. Althans, zo toont de muzikale tentoonstelling/ruimtelijk muziekalbum van Espen Sommer Eide in Marres.

's Nachts reflecteerde de Noorse componist Espen Sommer Eide het afgelopen jaar samen met vocalist Mari Kvien Brunvoll en tubaspeler Martin Taxt op de ruimtes van het Maastrichtse Marres. Ze wilden een in situ album produceren dat resonanceert met de architectuur van de voormalige bierbrouwerswoning. Toch hoor je in het pand niet zozeer het pand of diens

NR 1 — 2020

EMAIL f t FEATURES REVIEWS OPINION MORE

Metropolis M

Modernism (2007) van Ann Banfield de revue. De zinnen worden net overstemd door een loom, zeurderig geblaas afkomstig van de heksenkring aan luidsprekertjes: de *Sonants*, zoals Eide de zelfgemaakte instrumenten noemt die worden geactiveerd door licht op de aangrenzende, donkere zolder.

Alles in de tentoonstelling doet denken aan een leven onder een glazen stolp, dat Woolf zelf en vele van haar personages kenmerkt. De opstelling op de begane grond veroorzaakt een vervreemdend – af en toe zelfs beangstigend – bewustzijn van het eigen lichamelijke ritme terwijl op de bovenverdieping de ander ook op afstand lijkt te worden gehouden. Tevens gaat de muziek, net als gedachtes, haar eigen gang. Soms rukt een stuk zichzelf los van het geheel, vormt kort een kleine coherent eenheid, om vervolgens weer te verdwijnen in een kolkende massa overpeinzingen.

Het repetitieve element in de opnames brengt de aandacht terug naar de eigen ademhaling, hartslag en het bewustzijn dat er bloed door de aderen stroomt

NR 1 — 2020

EMAIL f t FEATURES REVIEWS OPINION MORE

Metropolis M

geschiedenis maar een muzikaal equivalent van een *stream of consciousness* zoals we die kennen uit begin twintigste-eeuwse, modernistische literatuur. Net als in Virginia Woolfs gelijknamige roman stelt Eide in *The Waves* een *Gestalt* samen uit een kakofonie van individuele 'stemmen'. Hierbij gebruikt hij niet alleen het literaire apparaat dat Woolf zich eigen maakte, maar raakt hij ook aan één van haar centrale thema's: existentiële angst.

Het ruimtelijke album is DIY-muziek *avant la lettre* dat klinkt als Simon ten Holt zonder piano, een zachttaardige versie van Sunn O)))'s *Life Metal* (2019) of Julia Holter in halfslaap. Op de begane grond, in de wintertuin, komt de muziek uit grote zwarte boxen die trillen en brommen. Af en toe wordt dit afgewisseld door een scherpe klak, als van een tong of herhaaldelijk gedribbel. Het repetitieve element in de opnames brengt de aandacht terug naar de eigen ademhaling, hartslag en het bewustzijn dat er bloed door de aderen stroomt. In plaats van tot meditatie leidt deze ervaring tot een vreemd soort introspectie die, wanneer die te oplettend wordt uitgevoerd, onbehagelijke gevoelens met zich meebrengt.

Soms rukt een stuk zichzelf los van het geheel, vormt kort een kleine coherent eenheid, om vervolgens weer te verdwijnen in een kolkende massa overpeinzingen

In de schouw-, tussen- en slaapkamer op de eerste verdieping zijn de speakers frêle en is het geluid wat positiever van toon. In ieder kamer staan één of twee transparante koepels met een houten frame gemonteerd op een enkel draadeind. Zacht geneurie en klavecimbelklanken vullen de ruimtes. Van vertrek tot vertrek werkt dit rustgevend – denk aan het hoofd onderwater houden in een warm bad – maar dat wat tussen de deurposten in opzwelt, wekt de impressie dat er een overweldigende hoeveelheid geluid net aan je voorbijgaat. Aan de ander kant van de verdieping passeren passages uit *The Phantom Table: Woolf, Fry, Russell and the Epistemology of*

NR 1 — 2020

EMAIL f t FEATURES REVIEWS OPINION MORE

Metropolis M

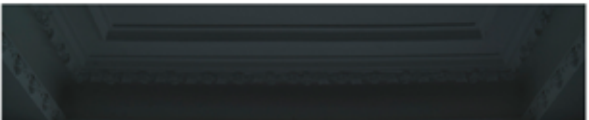

Espen Sommer Eide, *The Waves*, in Marres, foto Gert-Jan van Rooij

In dit opzicht doet de tentoonstelling nog het meeste denken Michael Cunninghams *The Hours* (1998) en diens respectievelijke verfilming (2002), geregisseerd door Stephen Daldry. Het plot ontvouwt zich rond drie vrouwen: de depressieve Virginia Woolf, Laura Brown – een jaren vijftig huisvrouw die eveneens worstelt met suïcidale gevoelens – en Clarissa Vaughan, een progressieve New Yorker in 1999 die geconfronteerd wordt met de eindigheid van haar geliefde. Wat hen bindt is *Mrs. Dalloway* (1925): de roman en het gelijknamige personage.

Cunninghams boek, eveneens in stream of consciousness geschreven, doet wat Eide in zijn tentoonstelling hoopt te doen: Virginia Woolf gebruiken als aanleiding om verschillende geschiedenissen samen te brengen. Bij Marres zijn echter veel stemmen te horen maar niet die van het pand zelf: zowel refereren aan Woolf als reflecteren op de ruimte, blijkt niet haalbaar.

Dit betekent overigens niet dat de architectuur van het herenhuis de luisterervaring niet weet te versterken. In verhouding tot de speciaal voor de tentoonstelling uitgebrachte plaat en het Spotify-album is de beleving in Maastricht veruit het meest intens en poëtisch, juist omdat de toeschouwer het geheel in één keer ondergaat.

NR 1 — 2020

Metropolis M

Espen Sommer Eide, *The Waves*, in Marres, foto Gert-Jan van Rooij

Het siert Eide dat hij een ode wil brengen aan zijn beide aanleidingen: locatie en inspiratie. Zelf beschrijft hij zijn proces in een interview dat in de tentoonstellingsfolder is bijgesloten: 'Ik stelde me voor dat ik in een kamer

Metropolis M

zat terwijl het geluid via de deur de kamer uitging, de trap op, een beetje heen en weer zwerfend, als een wilde hond rond stommelend op zolder, en dan weer terugkaatste in de vorm van zo'n raar cluster.'

Dat zijn wilde hond zich liever langs de benen van Virginia Woolf vlijt dan Marres tot zijn territorium maakt, is niet de valkuil van de *The Waves* maar diens kracht. Het toont aan dat een stream of consciousness niet aangeliend kan worden.

Espen Sommer Eide, *The Waves*, Marres, Maastricht, te zien t/m 2.2.2020

Lena van Tijen
is stagiaire bij Metropolis M

<

deVolkskrant

🔖

Voorpagina

Nieuws & Achtergrond

Columns & Opinie

Video

Weten: >

RECENSIE BEELDDE KUNST THE WAVES

The Waves laat zien dat muziek en architectuur elkaar iets te vertellen hebben ★★★★★

De composities vertonen een mooie overeenkomst met de gelijknamige roman van Virginia Woolf.

Sarah van Binsbergen 30 december 2019, 16:14

<

deVolkskrant

🔖

The Waves van Espen Sommer Eide in kunsthuis Marres in Maastricht. Beeld Jochem Vanden Ecker

In de normaal gesproken doodstille momenten tussen lopende tentoonstellingen door had Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur in Maastricht, het afgelopen jaar een bijzondere gast: Espen Sommer Eide. Samen met vocalist Mari Kvien Brunvoll en tubaspeler Martin Taxt vulde de Noorse componist die tussenruimte met nachtelijke optredens en muzikale dwaaltochten. De opnamen die tijdens die nachtelijke sessies werden gemaakt vormen de basis voor de muzikale installatie die nu in Marres te horen is.

The Waves is een typische Marres-tentoonstelling: plaatsgebonden, interdisciplinair, en vooral net een beetje anders dan anders. Het kunsthuis, gevestigd in een oud herenhuis in hartje Maastricht, lijkt zich weinig aan te trekken van modieuze grills in de kunstwereld en verrast daardoor keer op keer. Onder de noemer 'Training the senses' besteedt het huis sinds 2013 aandacht aan het aanspreken van verschillende zintuigen. Naast beeldend kunstenaars werd Marres in dat kader al bevolkt door parfummakers, dansers en cheffoks. En nu door een componist, die *The Waves* parallel aan de tentoonstelling ook als plaat uitbracht. Wat meteen de vraag oproept: waarom die tentoonstelling, als je de muziek ook rustig thuis op de bank kunt beluisteren?

<

deVolkskrant

🔖

Waarom? Omdat muziek en architectuur elkaar iets bijzonders te vertellen hebben, zo blijkt. Espen Sommer Eide laat ze een intrigerend gesprek met elkaar voeren, met een gemeenschappelijke basis. Dat gesprek begon al tijdens de opnamen, waarbij de muzikanten haast als wetenschappers door de verschillende ruimtes liepen om de trillingen en tonen van elke kamer op te vangen. Met behulp van een bijzondere, microtonale tuba vonden ze naar toonhoogten die resoneerden in specifieke ruimtes. Architectuur, zo voel je in *The Waves*, is beweging. Muziek is dat ook. Ritme is ruimte.

De muziekstukken die uit die nachtelijke sessies voortkwamen vormen in de tentoonstelling een tweede huid van het gebouw, uitgestrekt over de verschillende ruimtes. Elke kamer brengt een eigen muziekstuk, en de hele compositie ontvouwt zich terwijl je door de gangen en kamers dwaalt. Op de begane grond klinkt uit massieve boxen een opzwevend, bassend ritme, als paarden die voorbij galopperen. Boven klinken ijlere melodieën en stemmen die de muren en kieren aftasten en de ruimte open trekken.

Het blijft onduidelijk wat deze klanken, melodieën en ritmen nu precies vertellen over dit huis of de geschiedenis ervan. Aan de andere kant: dat dat abstract blijft, is juist een kracht. *The Waves* is een ervaring, geen verhaal.

Daarmee vertoont *The Waves* een mooie overeenkomst met de gelijknamig roman van de modernistische schrijver Virginia Woolf. De roman, een van haar minder bekende en meest

<

deVolkskrant

🔖

experimentele, is opgebouwd rond zes verschillende personages die om beurten een deel van het verhaal vertellen, zonder dat je precies weet waar de stemmen vandaan komen. Alles gebeurt tegelijk en door elkaar heen.

Net als de stemmen in de roman staan de muziekstukken op zichzelf en vormen ze samen ook een geheel. De verschillende kamers zijn met elkaar in gesprek, ze beantwoorden en echoën elkaar, en trekken je aandacht mee van de ene ruimte naar de andere. Een beetje alsof je als luisteraar zowel op een plek kunt zitten als overal tegelijk kunt zijn.

'Ik schrijf een ritme en geen plot', zo omschreef Virginia Woolf *The Waves* zelf in haar dagboeken. In Marres wordt dat ritme op een intrigerende manier tot leven gewekt.

📍

Espen Sommer Eide. *The Waves*

Beeldende kunst

★★★★☆

24/12, Marres, Huis voor hedendaagse cultuur, Maastricht.

Aldaar t/m 2/2.

🎧

Meer luisterkunst

Huisgeluid en walviszang

de Volkskrant

De jonge kunstenaar Elise 't Hart viel vorig jaar tijdens Art Rotterdam op met haar Instituut voor Huisgeluid: een archief van alledaagse geluiden, van rinkelend servies tot tikkende klokken. Het archief, aangevuld met nieuw werk, is nu te beluisteren in galerie Cokkie Snoei. Ze exposeert er samen met Vibeke Mascini, die in *Salvage* de communicatie van walvissen verbindt met de vervuiling van hedendaagse scheepvaart.

A click or a whistle. Elise 't Hart en Vibeke Mascini.
Galerie Cokkie Snoei, Rotterdam, t/m 12/1.

Ontmoeting
Op uitnodiging van het Cobra Museum liet singer-songwriter Blaudzun zich inspireren door een serie gouaches van de in 2010 overleden schilder Sigmar Polke. Het resultaat is niet direct een battle, zoals de titel doet vermoeden, wel een ontmoeting tussen twee kunstvormen.

Polke vs. Blaudzun, *Muziek van onbekende herkomst*.
Cobra Museum, Amstelveen, t/m 5/4.

MEER OVER THE WAVES KUNST, CULTUUR EN ENTERTAINMENT
KUNST EN ENTERTAINMENT MUZIEK MAASTRICHT MARRES VIRGINIA WOOLF
SARAH VAN BINSBERGEN

Cultuur & Media

MISTER MOTLEY HEEFT EEN BOEK GEMAAKT
VERTALING: ▶ KOOP HIER 'DIT IS EEN

ESPEN SOMMER EIDE — THE WAVES
08-01-2020 • PERSIS BEKKERING

Het geluid overweldigt me nog voor ik de deur van Marres open. Het hele gebouw zindert, trilt en beweegt. Een ritme kan ik niet ontwaren, ik hoor een gestapeld, transparant klankweefsel dat naar alle kanten lijkt uit te dijen. Ik moet denken aan de laatste keer dat ik hier was, enkele maanden geleden, op de verjaardag van het Maastrichtse kunstenhuis. Toen waren er zoveel mensen dat je je bijna niet door de gangen kon manoeuvreren; de tuin stond vol en uit alle uitgangen tuimelden mensen met wijnglazen in de hand. Nu is het de muziek die uit het gebouw wasemt, terwijl er binnen, op een doodnormale dinsdagmorgen, op de medewerkers na niemand is.

Aan de kassa vraag ik hen wat ze ervan vinden om de hele dag middenin The Waves te moeten werken, de geluidsinstallatie van Espen Sommer Eide die hij componeerde, opnam en installeerde in het oude herenhuis waarin Marres gevestigd is. Ze vinden het wel mooi, zeggen ze, maar soms worden ze er een beetje moe van. Kijk, oordoppen, lacht een suppoost wijzend naar haar oren.

MARRES THE WAVES (2019) / G.J. van ROOIJ

Een 'ruimtelijk muziekalbum', noemt de Noorse componist Espen Sommer Elde zijn project The Waves. Samen met zangeres Mari Kvien Brunvoll en trombonist Martin Tømtøft maakte hij een jaar lang nachtelijke geluidsopnames in Marres. Het gebouw zelf was daarbij de inspiratiebron: de geschiedenis, de geluiden en stemmen die 's nachts te horen zijn, en de specifieke resonanties en echo's eigen aan de verschillende kamers. Fotograaf Jochem Vanden Ecker documenteerde het proces. Op de beelden zijn gruisige, onherkenbare figuren te zien die in het zwakke licht van een enkele lamp synthesizers besturen, in het midden van de ruimte vocals opnemen of aan een bureau de lap steel bescelen, een snaarinstrument. De makers lijken meer geesten dan mensen, betraapt in hun

M

het geluid een weerslag was van iets wat normaal niet hoorbaar is, de ademteugen en bewegingen en herinneringen en geesten van het gebouw. Alsof het gebouw een stem heeft gekregen. Meerdere stemmen, misschien.

“De makers lijken meer geesten dan mensen, betrapt in hun nachtelijke, liminale activiteit.”

Ik begin op de begane grond. Uit een hoge geluidszuil dendert een luide drone op me af, met langzaam verschuivende microtonale dissonanten. Niet lang daarna valt het stil. Ik wandel over de gang, maar in de andere kamers is het ook stil. Dan word ik gelokt door muziek van bovenaan de trap, afkomstig van de eerste verdieping, vanwaar stemmen en een loom, jazzy geluid op me afkomen. Gauw begrijp ik dat de timing van de muziek een patroon door het gebouw trekt. Er is geen vastgelegde volgorde, geen spanningsboog met een begin en een eind, maar wel een suggestie voor een route. Wanneer het stilvalt in een kamer, word ik met spannende klanken gelokt door een andere plek, en zo slinger ik door het pand, op een dramaturgie die me door alle hoeken van de ruimte trekt. Jammer dat ik de enige bezoeker ben, ik ben benieuwd wat het effect op anderen zou zijn, of we gezamenlijk als een zwerm door het gebouw zouden dansen.

‘Amorphous formlessness manifests itself / in a random wandering / Dancing gnats’, zingt Mari Kvien Brunvoll in de Slaapkamer. De tekst is een bewerking van een passage uit een academisch boek van Ann Banfield, *The Phantom Table: Woolf, Fry, Russell and the Epistemology of Modernism*, ontdek ik als ik de zin later opzoek op internet. Banfield onderzoekt daarin de invloed van denkers uit de Bloomsbury groep (met name Bertrand Russell en Roger Fry) op de ideeënwereld van de Britse modernistische schrijver Virginia Woolf. In de geciteerde en bewerkte passage beschrijft Banfield hoe bij Woolf en haar filosofen-vrienden de

M

verschijnen altijd een bepaalde vormeloosheid hebben, vluchtig en niet-tastbaar zoals een geest, zoals een zwerm dansende muggen. Woolf beschrijft hoe de lichtinval in een kamer de kleur van de muur voortdurend transformeert, over een trillende bloem en haar spookachtige reflectie in het raam. Zo zwermt de muziek ook door Marres.

A photograph of a bright, empty interior space, likely a hallway or a small room. The room has white walls and a dark floor with a light-colored geometric pattern. A large, multi-paned skylight or window is at the far end of the room, letting in natural light. The room is flanked by dark, ornate columns or door frames. The overall atmosphere is clean, minimalist, and somewhat ethereal.

M

MARRES THE WAVES (2019) / G.J. van ROOIJ

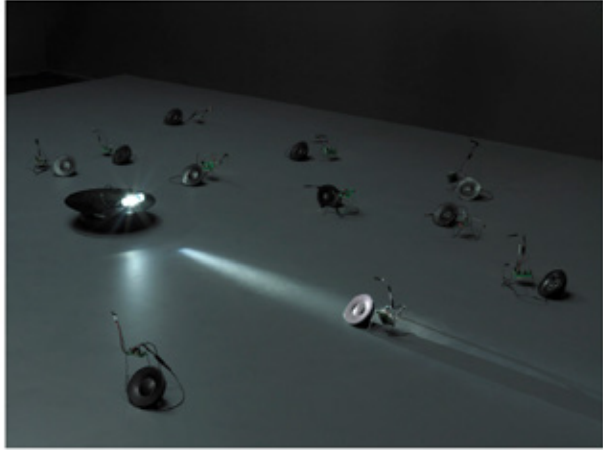
De kamers, met het klassieke parket, de elegante schouwen, de trappetjes en overlopen, zijn vrijwel leeg. Hier en daar staat een bankje. De luidsprekers zijn van transparant materiaal gemaakt, wat het effect van leegte alleen maar versterkt. Normaal gesproken verwacht je van een presentatie-instelling een zekere afwezigheid, om de kunst zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen; je wilt niet worden afgeleid door te nadrukkelijk interieur of felle kleuren. Een white cube is zo abstract geworden dat je hem vergeet. Sommer Eide gebruikt de leegte voor het tegenovergestelde. Luisterend naar de soundscapes, die door de resonanties van alle kanten op me af lijken te komen en over elkaar heen vallen, vult de ruimte mijn hele bewustzijn. Niet als één instrument of personage, maar op een meerstemmige, vluchtige manier. Net zoals de stemmen in de roman *The Waves* (1931) van Woolf, waarnaar Sommer Eide zijn project vernoemde, waarin verschillende vertellers elkaar zonder aankondiging afwisselen. De verschillende perspectieven groeien aanen tot een collectief bewustzijn.

“Een white cube is zo abstract geworden dat je hem vergeet. Sommer Eide gebruikt de leegte voor het tegenovergestelde.”

Op zolder is het donker. Er is een cirkelvormige verhoging geplaatst, en in het midden daarvan draait een klein spotlicht om zijn eigen as. Her en der staan eenvoudige luidsprekertjes waaraan een lichtsensor is bevestigd. Zodra het licht

M

op de sensor valt gaat de luidspreker aan en speelt, gedurende het vluchtige moment waarin ze door het licht wordt aangeraakt, een sample af; elke luidspreker heeft een eigen geluid. ‘The sonants’ noemt Sommer Eide dit zelfgemaakte instrument, dat licht en geluid speels aan elkaar verbindt. De muziek heeft hier iets van een stem uit een verleden. Meerdere stemmen, natuurlijk – *The Sonants* is een krachtige muzikale verbeelding van Woolfs *The Waves*. Krakerige geluiden als van een oude grammofoonplaat. De zang lijkt rechtstreeks uit de jaren dertig van de vorige eeuw te komen, uit Woolfs tijd. Het roterende licht, dat rijmt met de associatie van de grammofoonplaat, verbeeldt het steeds verglijdende, altijd veranderende licht op de muur.

MARRES THE WAVES (2019) / G.J. van ROOIJ

Ik loop terug naar de eerste verdieping. Omdat er geen deuren zijn, hoor je soms

M

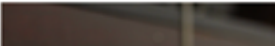
verschillende geluidssporen door elkaar heen. Het nodigt me uit steeds ergens anders te gaan staan om te onderzoeken hoe de muziek in de ruimte werkt. Beneden is de muziek massief en donker van kleur, hierboven hangt een andere sfeer, als van een zomerdag. Een flard tangomuziek klinkt en verdwijnt weer. Ik hoor een trombone met een trage, sensuele swing. Een stem die teksten reciteert in een gelijkwaardige dialoog met de trombone. Op de overloop in de verte flinkt het licht van *The Sonants* als een vuurtoren of als een spook.

“Een flard tangomuziek klinkt en verdwijnt weer.”

Het is niet alleen vanwege de mix van de verschillende geluidssporen, ook door de opstelling van de luidsprekers klinkt het geluid op elke plek waar ik sta anders. Er is geen centrum, geen performer om naar te kijken. De muren kaatsen de geluidsgolven naar me terug, waardoor het lijkt alsof zij het geluid voortbrengen. De resonanties en echo's zijn voor elke ruimte anders, en die leer ik nu voor het eerst kennen. Na ruim een uur door het gebouw te hebben gedwaald heb ik het gevoel dat ik een bijzondere intimiteit met dit pand heb opgebouwd. Misschien lukt het me om die opmerkzaamheid mee te nemen naar buiten, de wereld in, met al haar stemmen en perspectieven.

Espen Sommer Eide – The Waves
16 nov 2019 - 2 feb 2020
Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur, Maastricht

GERELATEERDE ARTIKEL

VIDEO'S

The Floor is Lava – Crowdfunding
<https://vimeo.com/314219731>

The Floor is Lava – L1 Cultuurcafé
<https://l1.nl/l1-cultuurcafe-23-mrt-2019-148699/>

Museum Motus Mori
<https://vimeo.com/354386799>

Museum Motus Mori – Training The Senses
<https://vimeo.com/337744864>

The Waves
<https://vimeo.com/384315421>

The Waves – Training The Senses
<https://vimeo.com/388252404>

Stichting Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur, Maastricht

BALANS PER 31 DECEMBER 2019
(voorstel resultaatbestemming)

	31 december 2019		31 december 2018	
	€	€	€	€
ACTIVA				
VASTE ACTIVA				
Materiële vaste activa (1)				
Inventaris	10.090		12.880	
Vervoermiddelen	1.350		1.350	
		11.440		14.230
VLOTTENDE ACTIVA				
Vorderingen (2)				
Debiteuren	6.712		200	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	30.317		17.662	
Overige vorderingen en overlopende activa	63.630		46.589	
		100.659		64.451
Liquide middelen (3)		22.738		94.860
		<u>134.837</u>		<u>173.541</u>

		31 december 2019		31 december 2018	
		€	€	€	€
PASSIVA					
EIGEN VERMOGEN	(4)				
Algemene reserve		18.640		19.070	
Bestemmingsfonds OCW 2013-2016		16.405		16.923	
Bestemmingsfonds OCW 2017-2020		10.936		10.936	
			45.981		46.929
LANGLOPENDE SCHULDEN	(5)				
Leaseverplichting			2.880		2.880
KORTLOPENDE SCHULDEN	(6)				
Crediteuren		30.082		36.294	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		23.690		13.853	
Overige schulden en overlopende passiva		32.204		73.585	
			85.976		123.732
			<u>134.837</u>		<u>173.541</u>

EXPLOITATIEREKENING OVER 2019

		Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
		€	€	€
BATEN				
Eigen inkomsten				
- Kaartverkoop	(7)	25.563	40.000	32.492
- Overige publieksinkomsten	(7)	4.869	-	9.094
<i>Totaal Publieksinkomsten</i>		<i>30.432</i>	<i>40.000</i>	<i>41.586</i>
Sponsorinkomsten	(8)	6.155	20.000	11.065
Overige directe inkomsten	(9)	6.968	10.000	17.041
<i>Totaal overige directe inkomsten</i>		<i>13.123</i>	<i>30.000</i>	<i>28.106</i>
Totaal directe inkomsten		43.555	70.000	69.692
Totaal indirecte inkomsten	(10)	28.478	24.900	25.817
<i>Private middelen:</i>				
- particulieren incl. vriendenverenigingen	(14)	2.401	2.500	1.648
- bedrijven	(14)	12.043	5.000	16.075
- private fondsen	(14)	56.786	20.000	43.282
- goede doelenloterijen	(14)	50.000	55.000	50.000
Totale bijdragen uit private middelen		121.230	82.500	111.005
Totaal Eigen inkomsten		193.263	177.400	206.514
Subsidies				
Totaal structureel OCW	(11)	575.837	560.698	560.698
Totaal structureel Provincie	(12)	104.295	100.000	102.000
Totaal structureel Gemeente	(13)	165.918	163.627	163.627
Totaal structurele publieke subsidies overig		-	-	-
Totale structurele subsidies		846.050	824.325	826.325
Incidentele publieke subsidies	(14)	14.665	30.000	17.907
Totaal subsidies		860.715	854.325	844.232
TOTALE BATEN		1.053.978	1.031.725	1.050.746
LASTEN				
Beheerlasten materieel	(16)	204.729	263.900	228.598
Beheerlasten personeel	(15)	383.995	328.150	340.064
Beheerlasten totaal		588.724	592.050	568.662
Activiteitenlasten materieel	(18)	322.067	236.713	292.631
Activiteitenlasten personeel	(17)	143.418	202.962	167.631
Activiteitenlasten totaal		465.485	439.675	460.262
TOTALE LASTEN		1.054.209	1.031.725	1.028.924
Saldo uit gewone bedrijfsvoering		-231	-	21.822
Saldo rentebaten / -lasten	(19)	-717	-	-1.328
EXPLOITATIERESULTAAT		-948	-	20.494

	Realisatie 2019	Realisatie 2018
	€	€
Resultaatbestemming		
Algemene reserve	-430	9.558
Bestemmingsfonds OCW 2013-2016	-518	-
Bestemmingsfonds OCW 2017-2020	-	10.936
	<u>-948</u>	<u>20.494</u>
 Toelichting resultaatbestemming 2019		
Subsidie ministerie van OCW 2019:	575.837	560.698
Totale baten 2019:	1.053.978	1.050.746
 Aandeel van de subsidie van het ministerie van OCW in de totale baten: 54,63% Het exploitatieresultaat over 2019 bedraagt: € 948 negatief.		
 <u>Mutatie bestemmingsfonds OCW 2017-2020</u>		
Mutatie boekjaar	<u>0</u>	<u>10.936</u>
 <u>Mutatie bestemmingsfonds OCW 2013-2016</u>		
54,63% van resultaat 2019	<u>-518</u>	<u>0</u>
 <u>Ontrekking aan algemene reserve</u>		
Totaal resultaat 2019	-948	20.494
Mutatie bestemmingsfonds OCW 2013-2016	<u>-518</u>	<u>0</u>
Mutatie algemene reserve	<u>-430</u>	<u>20.494</u>

PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS

	2019		Begroting 2019		2018	
<i>Specificatie personeelslasten</i>	€	Fte	€	Fte	€	Fte
- Waarvan vast contract	252.824	3,30	328.150	-	253.043	3,50
- Waarvan tijdelijk contract	87.430	1,83	-	-	53.066	1,20
- Waarvan inhuur	-	-	-	-	-	-
Personeelslasten totaal	340.254	5,13	328.150	-	306.109	4,70
<i>Vrijwilligers</i>	aantal		aantal		aantal	
Vrijwilligers : fte	n.v.t.		n.v.t.		n.v.t.	
Vrijwilligers: personen	25		-		30	